

**DEROVRE FRA
GRAENSEN:
STREJFTOG OVER
DET DANSKE
TERMOPYLAE...**

Holger Drachmann

SILAS WRIGHT DUNNING
BEQUEST
UNIVERSITY OF MICHIGAN
GENERAL LIBRARY

FROM THE LIBRARY OF
CHRISTIAN JENSEN

PT
8/26
D45

DEROVRE FRA GRÆNSEN.

STREJFTOG OVER DET DANSKE TERMOPYLÆ

(ALS — DYBBØL)

1 APRIL. MAANED 1877

AF

Konsteligte Herholdt

HOLGER DRACHMANN.

KØBENHAVN.

GYLDENDALSKE BOGHADEL FORLAG (F. HEGEL & SØN).

THIELES BOGTRYKKERI.

1877.

Il est là, couché sur l'herbe,
Dédaignant, blessé superbe,
Tout espoir et tout secours;
Et sur sa lèvre sanglante,
Gardant sa trompette ardente,
Il sonne, il sonne toujours.

Le clairon. (Paul Déroulède. Chants du Soldat.)

INDHOLD.

	Side
<u>Ombord paa »Hertha«</u>	<u>7</u>
<u>Efter Solnedgang.....</u>	<u>30</u>
<u>Min Skorstensfejer</u>	<u>63</u>
<u>I »Stillingen«</u>	<u>89</u>
<u>Gilder og Grave</u>	<u>108</u>

CAP. I.

OMBORD PAA »HERTHA«.

Den 18de April 1877.

iv Plads, I Herre- og Bonde-
mænd,
For en liden Soldatervise;
Den megen Snak og det meget
Rend,

De mange Beskyldninger, mange Skænd
Kan ingen Spillemand prise;
Han peger, naar man ham presser
For Underskrift under Adresser,
Mod Grænsen, hvor Blodet i Strømme flød,
Hvor Haabet gaar Vagt i Trængsel og Nød
Og synker med Knurren hver Krumme Brød
Hos sit Herskab, Hr. Dänenfresser.

Dér trevler man ikke i Laser op
Hvert Bogstav, som findes i Loven,
Dér raser ej Striden som Storm i en Kop:
Om Farten gaar rettest mod Magtens Top
I Wienervogn eller bag Ploven.
Dér vælger man støtvæk den samme,
Som puster til Hjerternes Flamme;
Og Hjerterne brænde som Bavner ved Nat,
Og højnes ved Dag, som en Bavgasten sat
Paa Toppen af Dybbøl, med Indskrift: Tag fat!
Vi slipper ej Brødrenes Stamme!

Og da jeg var kommen saa vidt, lagde jeg
Pennen og gik op paa Dækket.

Jeg havde siddet nede i Kahyten og skrevet,
medens vi laa ved Faaborg. Det forekom
mig nemlig, at der ikke var meget at se ved
Faaborg. Muligvis tager jeg fejl, og jeg er da
villig til at give Byen Oprejsning ved en anden
Lejlighed. Som bekendt er ikke Alting Guld,
hvad som glimrer, og omvendt er det ikke
altid sagt, at Gullet glimrer, naar man finder
det. Jeg gik op paa Dækket, da vi igen stod
udefter. Fyens Land løfter sig i høje, svulmende

Bakker bagved den lille By, som det store Landskab yderligere synes at trykke ned paa en beskeden Plads langs Stranden. Skøndt jeg er vant til paa Rejser at bruge mit Hoved ligesom Fotografen sit Apparat, og skøndt jeg sjældent forlader et Sted uden at tage, om det saa blot er et flygtigt Billed med mig, saa erindrer jeg nu endikke det ringeste af Byens Fysiognomi. Pladen er tom. Jeg erindrer blot saa meget, at Landskabet som sagt løftede sig højt bag Byen, og vuggede sig Øst og Vest efter i lange, bølgende Bakkedrag med Skove hist og her paa de runde Aaser. Den klare April-eftermiddags skinnende Skær laa over Landet. Kirkespir og Herresæder kiggede frem oppe paa Bakkerne. Vinden var nordlig, og gennemtrængende kold. Den kom susende ud fra Land og greb fat i Fligene paa min store Ulster-Coat. Jeg priste min store Kappe, spændte Bæltet fast om Livet, og satte mig til Rette oppe paa Broen i Læ af Varmen fra Skorstenen og saaledes, at Solen kunde skinne mig i Ansigtet.

Vi dampede ud gennem den lille Fjord, mellem de mange Smaaøer, og satte Kursen

over mod Als, og foreløbig mod en Kosteboje, som betegner Stedet, hvor man bøjer af ret ind imod Sydpynnten af den saa berømte, saa skønne, saa sørgelig tabte Ø.

Hvor dog Danmark er et smukt Land! tænkte jeg ved mig selv. Blot det ikke var saa koldt! Hvis man her havde Chr. Winthers evige Sommer, hvilket Arkipelag var det da ikke at sejle i! Utvivlsomt ligesaa smukt som det græske, og venligere, langt venligere. Ingen golde, afsvedne Klipper, der tale om kummerlige Livsvilkaar, og hvis antikt skaarne Linier kun lidet trøster for den moderne Magerhed. Enhver Ø her er et bugnende Stykke Rigdom, der rundhaandet er slængt ud i Havdybet, ligesom for at spotte dets golde Bølger. Paa hele »Herthas« Fart fra Korsør og hertil ser man ikke andet end den samme gentagne Yppighed, der virker rig og paaklædt, trods den nøgne Aarstid. Langeland, Svendborgsund med Taa-singe og de andre Øer. Ensformigheden i al denne svømmende Velvære virker tilsidst næsten trættende. Selv En, der glæder sig over Korn, kan efter en halv Dags Forløb ønske sig ned

fra et Kornloft. Intet Under, om der var lange Fingre dernede sydpaa, som kløede efter dette Loft heroppe. Naar man kører over de Mark-Brandenburgske Sletter, faar man Svie i Øjnene af det kejserlige, preussiske Sandstøv. Blot her ikke var saa koldt!

Og medens jeg sidder oppe paa Broen af »Hertha«, under det nordtyske Unionsflag, og ser mig omkring mellem mit Fødelands rige og lykkelige Øer, falder jeg i Tanker.

Jeg begynder med at nære en ganske lille Tvivl om Hensigtsmæssigheden af at have det altfor godt i denne saa meget ufuldkomne Verden. Den synes, for hver Dag der gaar, mindre og mindre at være anlagt som Opholdssted for særligt Begunstigede. Dens Krav bliver strengere, alvorligere. Vil man have det godt, maa man anstrenge sig for det. Men hvad ser jeg her rundtomkring mig?

Jeg søger at være saa retfærdig, som vel muligt, men jeg kan ikke tilbageholde den Bemærkning for mig selv, at det forekommer mig at være for fedt. Indifferentismen er et Skær, som ligger i en farlig Nærhed af det Fede. Og jeg er stødt paa det.

Jeg tager en halv Snes Blade op af min rummelige Lomme. De repræsenterer alle Farver, ja selv Farvernes Underafdelinger. Forsaavidt som Vinden tillader mig at udbrede dem for mig, lægger jeg dem over mine Knæ, og løber dem igennem. Jeg har i dette Øjeblik ikke de fjerneste Berøringspunkter med Land. Jeg sidder paa Dækket af et nyt Skib, under en fremmed Nationalitets Flag; jeg befinder mig desuden paa det Element, som jeg fra min tidligste Ungdom har følt mig tildraget til, som til det Store, det Sunde, det Styrkende; og jeg søger fra dette mit arkimediske Punkt at blive klar over, hvad det da egentlig drejer sig om.

Adressekampen er i fuld Gang. Jeg er ikke Spor af Politiker. Jeg kunde fristes til et fromt: Gudskelov! Jeg følger som Ikke-Kombattant Stridens Gang. Er det da en Strid? og hvad er den værd?

Det dunderer fra de store Blades Artilleriparker; Stykkerne ere bragt i Placement, der er protset af, og Projectilerne suse gennem Luften, slaa ned, og springe omkring Øerne paa Modstanderne i hundrede, saarende Stumper.

De mindre Blade ere Infanteridelinger, der ere detachede i Mellemrummene mellem Skanserne; de levere Geværilden, som knalder og knitrer. Der bliver fyret godt; man »dænger« hinanden til efter bedste Evne; det er sikkert nok. Men er det rigtigt Alvor?

Jeg studerer mine Blade grundigt. Jeg gennemroder Jordsmonnet, Stillingen, ligesaa omhyggelig næsten som Projectilerne. Jeg har, selv udenforstaaende, næsten paa Følelsen, hvorledes det maa være at blive dænget saaledes til. Jeg lader ikkedestomindre den hele Skyllø gaa hen over mit Hoved, og spejder imidlertid efter det, der for mig skulde være det afgørende, Livssagen. Jeg hører begge Parter rykke frem under Raabet, at Eksistensen af et eller andet trues af noget. Men naar jeg skulde spørge mig selv, om denne eller hin virkelig dermed mener en Livssag, saa maa jeg ryste tvivlende paa Hovedet. Jeg vil ikke sammenligne Striden med en af de bekendte Fæled-Manøvrer fra »salig Ferdinands« Tid; dertil er den dog lidt for hidsig. Den mangeaarige Gnavenhed er svulmet op til en øjeblikkelig Irritabilitet, som

kan se hvas nok ud. Men bagved begge Par-
ters Irritabilitet staar en saa afgjort Sikkerheds-
følelse. Man har det i Grunden godt, Ryggen
er dækket, man kan blive skældt ud, men ikke
sultet ud, og da denne sidste Tanke i Grunden
er den frygteligste for Folk, der ere vant til
at have deres daglige Fornødenheder ubeskaarne
— og endda en lille Smule tilovers til Spare-
kasser og Smaaspekulationer — saa kiler man
saa meget lysteligere paa, som Risikoen ikke
staar i Forhold til Kampiveren. En sjelden
Gang vover en enkelt Overilet sig lidt for langt
frem, og bliver taget paa Kornet eller gjort til
Fange. Sligt er i Grunden ikke uvelkomment
for nogen af Parterne; det beviser dog, at der
kan være Risiko tilstede. Og hvor ingen Risiko
er, der er ingen Exsistenskamp; quod erat
demonstrandum.

Luft! Jeg synes formelig, at det bliver
kvalmt og stillestaaende ombord paa Damperen,
trods den skarpe Blæst. Naar ikke Flaget var
saa ubehageligt at se paa, kunde jeg næsten
have Lyst til at hejse det, blot for at have et
tydeligt Bevis for, at der var Fart og Fremgang

tilstede i Verden. Men det er en ubehagelig Flagdug at kende Vindens Styrke paa. Nej, der er Røgen fra Skorstenen. Den suser og tuder ud over Rørets Rand og lægger sig tung og mørk henover Vandet. Det klare, friske Vand her mellem de rige, smilende Øer bliver graat og grumset ved Røgens Spejlbilleder. Jo mere der fyres under Kedlerne, jo tættere bliver Røgen, og jo mørkere Spejlbillederne.

Jeg har fartet Evropa rundt, er kommen tilbage, gaaet ud, og er kommen tilbage igen. Alting uforandret herhjemme; blot er Sagen bleven stillet en Smule paa Spidsen. Men hvilken Sag? Man faar at føle, hvor vanskeligt dette Spørgsmaal er at besvare, naar f. Eks. en Fremmed i Udlandet spørger. Her er jo intet dristigt udtalt Slagord paa den ene Side, ingen haardnakket holdt, gammel Fæstning paa den anden Side. Istedetfor de store Faner, hvide eller trefarvede, røde eller sorte, hvorom Millioner flokker sig ude i den store Verden, er her kun smaa Kompagnifaner, der endog paa nogen Afstand ser ud som Børnenes Legetøjsflag, naar de tager i Skoven og leger Røvere. Fane-

dugen er for begge Parter akkurat den samme. For at forhindre Fejltagelser, for altid at kunne skelne mellem »Soldater« og »Røvere«, er der paa den ene anbragt et lille H og paa den anden et lille V. Saa blæser man i de smaa Bliktrumpeter, og saa gaar det løs.

Den Fremmede spørger, og man svarer efter et Øjebliks Forlegenhed: »Aa, ser De, det er saadan en Forfatningsstrid indenfor snævre Grænser.«

Al Respekt for en Forfatningsstrid! Men naar den trækker sig hen Aar efter Aar, lige resultatløs og dog lige oprivende, anvendende i den daglige Skærmydsels tvivlsomme Tjeneste alle gode og mange store Kræfter, udsugende al Sansen for det virkeligt Store, det virkeligt Løftende for Nationen, udtømmende selv de bedste Hoveders og de flittigste Hjerner Taalmodighed i de fortærende Pernittengrynsdebatter, udsaaende Mistillid og onde Instinkter, og, hvad der næsten er det værste, ladende det »principielle Onde« Vrøvlet og den aandelige Uformuenhed gro frodigt i alle sine højre og venstre Skikkelser — saa maatte man næsten bede de

gode Guder forskaane En for deres kostbare Forfatningsgave. Vi har faaet den let; vi behøvede i sin Tid kun at bede derom, og, vips, havde vi den paa Bordet for os. Gamle Wessel, med Dit evigunge Smil om Munden! vi burde lade »Gaffelen« læse op paa Torve og Gadehjørner. Forfatningen er bleven os en Pæl i Kødet; jo mere vi rusker og river i den, jo mere ondt gør det.

Al Respekt for en Forfatningskamp!

Og hvad staar der saa i alle disse forskelligtfarvede Blade, hele denne store Pakke, som jeg nu putter i min rummelige Lomme? Der staar, at al Diskussion om et hvilket som helst Emne, der ikke kan bringes ind under det »politiske«, har tabt sin Kurs. Der staar, at alt det Vid og Lune, som har været vor Kulturs Prærogativ her oppe i Norden, ja paa denne Side Rhinen, er bleven taget i Døgnet Tjeneste; der staar, at Pressens Sprog har gjort næsten ethvert tænkeligt Sprog mellem dannede Mennesker umuligt; der staar, at Literaturen under disse kummerlige Forhold er gaaet i Vinterkvarter og tygger Drøv paa det gamle Foder;

at Kunsten slappes overfor sine Opgaver eller skejer ud, fordi Opsynet er faldet væk, fordi literært Politi kun findes ved Vælgermøder; der staar, at Bondestædigheden og Bondeknavseriet er bleven raabt i Gevær, og kun holdes Stangen af Købstadsservilismen og Købstadspjanket; der staar Tale om hoverende Skadefryd overfor kejtede Blottelser, og om snerrende Had overfor overmodige Udfordringer. Der staar i disse Blade præsteret Bevis for, at vi maa have haft og stedse har det for godt, siden vi har Raad til at anvende en saa urimelig Mængde Tid paa at ruinere os selv. Og der staar ikke det fjerneste Bevis imod, at vi i Virkeligheden næppe er modne til den Forfatning, som bruges saaledes af begge Parter.

Hvorhen dette fører, maa de vise Mænd afgøre. Hvis det virkelig var en Livssag for de Enkelte eller for Folket, maatte der komme en Krise. Man maatte enten fra den ene Side forløbe sig grundigt, og i virkelig, fuld Tillid til sin Fordrings Retfærdighed gøre et bestemt Skridt udadtil, eller man maatte fra den anden Side, i lige saa fuld Tillid til sin Haardnakketheds Ret-

færdighed, forekomme et saadant Skridt frem ved at gøre et decideret tilbage. Men der kommer jo ingen Krise. Det er ingen Livssag. Man har det jevnt godt, man leger Røvere og Soldater, de store Blade kanonerer, Vittighedsbladene morer sig, Folk morer sig over Vittighedsbladene, og naar man er ked af det Altsammen, saa har man Krigen med Tyrkerne og Russerne tilbage. Den varer nok ved en Stund!

— — — — —

Evropas Øjne har ved enkelte Lejligheder hvilet paa os. For Øjeblikket har de omtrent glemt os. De store Øjne derude i Verden har meget at passe. Kun en fjern, stor Ildebrand f. Eks. kan drage Øjnenes Opmærksomhed hen paa sig, ligesom en virkelig, alvorlig Kanontorden kan bringe Ørerne til at dreje sig i den Retning, hvorfra Lyden kommer. Kanonade i Aviser er det gamle Europa bleven vant til; den kan det gamle Evropa udenad paa Fingrene, og behøver ikke at gaa til en saadan Afkrog for at høre. Men der var en lang og haard Vinter, hvor Skæret fra Sønderborgs Brandtomt lyste højt iverjet, og hvor Kanontordenen uophørligt rullede

over Dybbøls Banker. Dengang havde Danmark en Livssag, som det led og blødte for; og den store Verden, som er sløv overfor Aviser, har beholdt sin Sympathi for Livssager. Den kan udadtil, i det Officielle, af kolde, egennyttige Statsmandsgrunde nægte sin Hjælp overfor Rovgerrighed og Havesyge: den beholder, og ligesom om den skammede sig, i det Stille en saa meget desto varmere Følelse for ethvert dygtigt Livstegn hos en tapper og mandig Nation. Ved Themsens, ved Seinen, i Overitaliens Byer, ja selv i Kejserstaden ved den blaa Donau, er det en anbefaling at være Landsmand til de Helte, der vædede Dybbølbjerget med deres Blod og i lange, forfærdelige Vintermaaneder bød en Overmagt Stangen, der i en Haandevending vilde have knust en mindre moralsk og fysisk udrustet Race. Der er desforuden et andet Dybbøl, en anden »Stilling«, som den Dag i Dag bliver hævdet lige saa sejgt, lige saa heltemodigt udholdende, og med ikke stort større Haab om en endelig Sejr for Øjnene. Ogsaa denne Stillings tapre Forsvarere er det lykkedes ved deres Mod og Uforsagthed at drage den

store Verdens Øjne hen paa sig. I Sejerherrens Raad, blandt den germaniske Kulturs ypperligste Mænd og Talere hæver sig stadigvæk en Stemme, som forlanger Ordet for Danmarks Livssag. Bagved denne, disse enkelte Stemmer, staar Tusinder af ufortrødne Mænd og begejstrede Kvinder, som med Trykket stadig hvilende paa deres Nakke ville vidne for deres Sag, for den Sag, der i Virkeligheden er bleven deres Livs eneste og hellige. Det er en stadig ulmende Ild, og Evropa har altid Interesse for noget, som brænder, selv om det kun er Gløder. De danske Sønderjyders Holdning har aftvunget det gamle, skeptiske Evropa mere end én Gang Udbrud af højagtet Medfølelse. Nuvel, det gamle Evropa kan maaske beholde sin Højagtelse og Medfølelse for sig selv; den vejer desværre ikke stort paa Magtens Jernvægt. Men den har paapeget for den, der har rejst Evropa igennem, den danske Livssag, det Bedste og Dygtigste, som Nationen ejer. For vor »Forfatningsstrid« har Evropa hverken Højagtelse eller Medfølelse. Det kan Tingen udenad paa sine Fingre fra sin egen Børnelærdom; og de

voksne Mænd ude i den store Verden slaar ikke efter i deres Skolebøger for at finde Randgloser om, hvorledes Sinkelektien sloges med Mesterlektien, da de spillede »nærmest til Væg« paa Legepladsen.

Jeg er gaaet ombord paa dette Skib for at se Livssagen paa nært Hold. Jeg har glemt, eller søgt at glemme, hvad der for Tiden beskæftiger Gemytterne iland. Jeg har taget min Pen og mit Papir med, som en anden Korrespondent, der gaar til en Krigsskueplads. Jeg er min egen Korrespondent, mit eget Blad, min egen Opinion. Jeg gaar til en tavs og øde Krigsskueplads i et fremmed Land. Jeg haaber, at den kan lære mig mere end den mest levende Pennefejde derhjemme — selv om jeg kommer til at staa noget ene med mine Korrespondancer.

I Pagt med Livssagen, i Højde med det Stærkeste hos os! Det munder dog altsammen ud i Krig. Krig er noget besynderligt noget. Man kan demonstrere nok saa ivrigt imod det og have Kulturens og Civilisationens Sandheder nok saa meget paa sin Side — saa snart man nærmer sig en af Skuepladserne derfor, synker

Argumenterne sammen som en død Vægt under den levende Følelse af det Alvorlige: Liv eller Død! Det gaar En, som naar man gennem smilende, skov- og markrige Egne efterhaanden nærmer sig Havet. Mig er det gaaet her paa min Fart ind efter mod Dybbølbjerg, som det første Gang gik mig, da jeg fra den østlige Side af Jylland tversover Heden nærmede mig Vesterhavet. De storslaaede Bakkestrøg med de rigtløvede Skove og de svulmende Marker omkring de østlige Fjorde sank sammen for Hedebackernes nøgne Højtidelighed; men Heden havde endnu de spredte menneskelige Vaaninger og det spredte Dyreliv. Fanden er ikke saa sort og de jyske Heder er ikke saa nøgne, som man maler dem af. Saa kom den sidste Strækning umiddelbart ud imod Søen. Hvert et Spor forsvandt af de daglige Fænomener, som man har vænnet sig til at fordre som Fornødenheder for Øjet, ja for Livet selv. Jeg begyndte med en egen Følelse at forberede mig paa, hvad der nu maatte komme af fremmedartet og farefuldt. Og saa kom Havet. Det dundrede mod Stranden; det slog haardt, meget

haardt. Det var ubarmhjærtigt, det var goldt, trøstesløst, men det var stort, overmaade stort og vildt og mægtigt. Det var en Souverain, man stod for; og dets Tjenere, Vindstødene, rev Hatten af Hovedet paa En, og man bøjede sig uvilkaarligt med blottet Hoved og glemte alle de andre Indtryk fra Heden og Skovene og Markerne over dette ene, overvældende Indtryk ved den alvorlige Avdiens, Øje til Øje med den Mægtige, der slaar Tærninger med Stenene paa Stranden om sine Undersaatters Liv og Død.

Man bør sikkert nok fornuftigvis plante Træer, saae Korn, rydde Heder og leve samdrægtigt i smaa og store Samfund paa Jorden, saa længe den vil føde En og saa længe Kræfterne slaar til. Men — — — —

Jeg tog min Bog frem og noterede:

Men har Din Sjæl et større Haab
End efter Ægyptens Gryder,
Da bort fra Torvenes larmende Raab,
Hvor Prangerne har deres Sæde

Og Folket paa Varerne byder,
Bort, hvor Livsraabet lyder,
Og Blodets hellige Væde
Henover Grave flyder.

Vi er drejet om Bøjen, og vi holder Kurs
ret indefter mod Kegsnæs.

Jeg tror ikke, at den Korrespondent, der i
det betydningsfulde Aar 64 første Gang anduvede
denne Kyst, og særlig den Korrespondent, der
ankom paa disse Højder for første Gang en
Aftenstund, medens Kanonerne dundrede ovre
fra Angelsiden tversover Farvandet ved Vemming-
bund, Alssund og Sønderborg, jeg tror ikke, at
en saadan Mand, tiltrods for de medias res,
hvori han paa en saa iørefaldende Maade kastedes
ind, kunde opfange hele Stemningens højtidelige
Alvor mere energisk end mit eget korrespon-
derende Selv, der ombord paa en skikkelig
Fragtfarer, i den dybeste Fred og i den hæl-
dende Eftermiddags dybeste Stilhed løber ind
under Kegsnæs Pyntens Brinker og ser foran sig
i Dybet af Perspektivet Dybbølbankens buede
Ryg, mørk op imod den dalende Sol, som en

strandet Kæmpehval, der ligger og drages med Døden.

Jeg tror nemlig absolut, at jeg har »Stemningen« paa min Side, hele det digteriske Overtag, hvor Erindringen, Minderne, rejser sin torne- og lavrbærkronede Gestalt i overnaturlig Størrelse op fra Stedet selv, og vender sit blege, forklarede Ansigt spørgende mod Fremtiden, medens Haanden presser sig om de Vunder, som Slaget slog. Her larmer ikke Øjeblikkets forvirrede Kamp, som endnu ingen Generalstabsrapport kan bringe sin logiske Redegørelse i; her hidses ikke Fantasien til Svingninger ved vekslende Frygt eller Forhaabning under Skudene og Dampen, Hurraer, Skrig og Signaler. Generalstaben har forlængst afsagt sin Kendelse paa begge Sider. Den synkende Sols Ro hviler over disse Strande, hvor kun en Maage skriger, og hvor al den Damp, der kan spores, kommer fra en fredelig Fragtfarers Skorsten. Men Kysterne, som nu glider forbi os, Kegnæs Brinkerne med Fyret, Høruphavets tavse Indelukke, hvor en hel Armé kan ind- og udskibes paa en Myl af letflydende Baade og dybtgaaende Orlogs-

mænd, Sønderskovens brune Løvmasser, i hvis Skjul en retirerende Hær kan søge sin Tilflugt, eller hvorfra en angribende pludselig kan udspyes, Ladegaardsbygningen, under hvis høje, gæstfri Tag saa mangen Soldat har vederkvæget sig i Mellemrummene fra én Udrykning til en anden, fra den sikre Indmarche til den højst tvivlsomme Tilbagekomst, Sønderborgs mørke Slot, Vejrmøllerne og Skanserne ovenover, Byens røde Tage, der stikker frem imellem disse, og endelig Dybbølbyrget selv med det blinkende Vemmingbund og Broagerlandets skovbevoksede Bakkedrag, — hele denne mægtige Bue af en Kyst, hvis Naturskønheder glemmes under dens historiske Minder, den taler nu til mig i Aftenens Stilhed, og dens Tale er en Saga, og Ordene dæmpede, langt henrullende Drøn fra Kanoner.

Ingen kan se Naturskønhederne i en Egn, der er fuld af historiske Minder. Hvis Møens Klint havde været Skuepladsen for en uafbrudt Række af Kampe, hvis der over hver af de hvide Styrtninger havde knejset en Skanse, hvis der bag hvert fremhængende Træ havde knaldet

Musketsalver, hvis enhver Bænk ved de smukke Udsigter var et Kors over en falden Soldat istedetfor en Rekreation for en mødig Turist, saa vilde den megen Tale om Sommerspiret og Maglevandsfaldet være faldet bort. Dette skønne Indløb til Sønderborg — og hvor smukt maa her ikke være om Sommeren! — vil jeg forgæves søge at underordne mit Blik som et Maleri. Hver Gang Kystens Linier, Skovens Konturer, Vandfladens Spejl vil drage mit Blik ind under æsthetiske Synsvinkler, saa kommer den dumpe Lyd af Skuddene rullende ud over Højderne, og jeg glemmer Farvetonerne. Og paa den anden Side søger jeg med næsten ængstlig Iver at fastholde alle disse ydre Indtryk af Omgivelserne. Jeg er her for første Gang; for første Gang opfanger mit Øje disse Mærkepæle for Minderne; det gælder at fastholde det Sete; man er altid frisk i sit Syn den første Gang, man ser; det gælder, ikke at lade en eneste Bakkekrumning uanset; thi ud af det fuldstændige Kendskab til Stedet former den Energi sig, hvormed man griber Historien. Det er en topografisk Interesse, der gaar i Spidsen.

Jeg er Krigskorrespondent. Valpladsen ligger for mig.

Solen staar lavt i det skinnende Vest;
Højt løfter sig nu min Tanke.
Forventningsfuld, bævende, angst som til Fest,
Jeg værger mod Solen som jeg kan bedst,
Jeg stirrer mod Vest,
Mod Dybbøls blaanende Banke.
Alle mine smaalige Sorger og Savn;
Alt hvad af smaadelt herinde jeg nævner,
Slynges som Skumstænk fra Skibets Stavn,
Tilbage staar kun det stolte Navn,
Og jeg selv, paa mit Skib, med aaben Favn,
Mod Danmarks Termopylæ stævner.

CAP. II.

EFTER SOLN&DGANG.

Sønderborg den 18de April 1877. Midnat.

vad er det for støtte Mænd,
Skulderbrede, bringestærke,
Som ad Gaden drager hen,
Tavse, under Fanens Mærke?
Tavse; thi de drager mod
Døden, mathematisk sikker;
Støtte; de er døbt i Blod
Paa det Bjerg, som for dem ligger.
Og det dunder saa hult ad Pontonbroen hen;
Vil den lyde for selvsamme Trit vel igen?
Vil de komme tilbage, som nu drager over
Til Dybbøl, hvor Døden bag Brystværnet sover?

Midnat er det. Dødens Stund.
Den har lagt sig til at blunde,
Suger med sin Knokkelmund,
Drømmende, paa Slagets Vunde.
Aarle rejser den sig op,
Gabende den spiler Kæben,
Skyder Børster langs sin Krop,
Slikker sig med Smil om Læben.

Der skal Mod til at bakses med saadant et Syn,
Men paa Bjerget staar Mænd med en Rynke i Bryn.
De var madkære hjemme, lidt træge Krabater,
Men paa Banken staar Mænd: de danske Soldater.

Jeg gik over til Dybbøl — — —

Ikke saasnart var jeg kommen iland fra Skibet og havde faaet min Haandbagage visiteret — fremmede Toldbetjente — og var bleven vist over til det »danske« Hotel, og havde belagt et Værelse med Udsigt over Slottet og Havnen, og havde erfaret, at Alle omkring mig talte Dansk, saa tog jeg min Stok i Haanden og gik ned ad Gaden, svingede om Hjørnet ved Kajen og stod ved Pontonbroen. En Mand stak Hovedet ud af Hullet i et lille Billetkontor og

raabte noget efter mig, da jeg allerede havde gjort et Par Skridt frem over Broen.

Saa opsat var jeg paa at komme over paa Sundevedsiden, inden Solen helt var nede, saa ganske var jeg betaget af Stedet, af Minderne, saa meget var jeg inde i denne »det første Syns« Illusion, at der maatte raabes en Del efter mig, førend jeg vendte. Et dundrende »Brückengeld!« rev mig ud af enhver Illusion. Jeg greb utaalmodig i Lommen; jeg viste frem, at jeg kun havde danske Penge. En tyk Mand tog smilende Smaamønten og svarede mig paa bredt Sønderjysk, at det fik gaa; alle Penge var jo i Grunden lige gode, men han kunde kun give mig »Nikkel« igen.

Det var mig oprigtig talt lidt for gemytligt. Jeg havde ganske vist sat mig for at undgaa al unyttig Kævl; intet var mig fjernere end at gøre et patriotisk Numer ud af et Sammenstød med en Avtoritet, som kunde undgaas. Men jeg havde foretrukket straks at træffe paa en glubsk Udlænding.

Jeg tog mig i det. Jeg stak det unge, stærke Tysklands daarlige Møntsorter i min

Kavajlomme, og gik over Pontonbroen over til Dybbøl.

Man forestille sig et Sund, omtrent som Strømmen nede ved Langebro; maaske lidt bredere. Det er formelig underligt at give sig i Lag med Beskrivelsen heraf; thi Tusinder har igennem Uger og Maaneder daglig haft dette Landskab for Øje og ville erindre det lige fra dets Forfærdelighed indtil dets Trivialiteter saa længe de leve. Der er Tusinder af disse Tusinder, hvis Øjne længst ere lukte. De hverken attraar eller savner nogen Beskrivelse. Men der er et helt Folk bagved disse, som ikke har marcheret, bivouakeret, deployeret og er bleven dræbt her, og som dog har været med paa Marchen, i Barakkerne, ude i Kæden og i Ilden, og som dog ikke har staaet paa denne Pontonbro. For dette Folk gælder Beskrivelsen; thi »ikke i Enhvers Lod falder det at gæste Corinth«.

Staar man paa Midten af denne Pontonbro, har man Alssiden flankeret af den fremspringende Pynt, hvorpaa Sønderborg Slot ligger, mørkt, trykket, kaserneagtigt. Selv Børn kender det

fra Afbildninger. Herfra krummer Alssiden sig tilbage Ø. og N. i, med Byen liggende terrasseformig opad de høje Banker, Kirken og Møllerne og de nye preussiske Værker dominerende øverst oppe paa Rygningen. Saa lukker det blinkende Sund sig pludselig; Dybbølbanken spærrer. Man faar først atter Sundet at se paa dets bugtede Løb nordefter, naar man er stegen op paa Sundevedsiden og staar øverst oppe paa selve Dybbølberget. Alssundet maa man i det Hele taget ikke, hvad Erobrerne saa flittig tilstræbe, sætte for meget i Forbindelse med Begrebet Søen, »das Meer«, »ein Meeresarm«, »Meeresübergang« etc. Det er, forsaavidt som det har med Krig, med Erobring, med Overgang at bestille, en Flod paa hele den Strækning, hvor Fjendens Bajonetter blinkede og hans Skud knaldede. Paa det gothiske Sejersmonument ved Arnkilsøre saavelsom i Prins Friedrich Carls monumentale Sejersbulletiner for det undrende Tyskland spiller dette »das Meer« en fremragende Rolle. Jeg selv har nede i Tyskland haft Lejlighed til at modificere noget dette Indtryk af en Atlanterhavsekspedition. Jeg stødte

et Sted i det sydlige Tyskland, hvor Fantasien ifølge Afstanden virker livligst, paa denne Opfattelse af et Foretagende à la Columbus. Man havde bemærket, tror jeg, i en eller anden Beretning, at et Linjeskib kunde flyde paa det Sted, hvor den kække for os saa sørgelige Overgang skete. Dette var blevet til, at Linjeskibe plejede at flyde her; og det skulde ikke undre mig, om et sydtysk Sagn engang lægger Alsaffairen over i Køgebugt, hvor, ifølge den bekendte nygermaniske Geografi, »de Danske pleje at holde deres Søslag«.

Dybbølbyrget spænder med sin store, jævnt hvælvede Bue over hele Udsigten fra Sønderborg. Man ser i Byen — naar man ophører med at se paa sig selv — intet andet end denne Banke. Ikke underligt derfor, at man ikke tænker paa andet. De brave, ufortrødne, sejgt haabende og stille ventende Danske i Sønderborg kunne ikke aabne deres Vinduer, ikke gaa til og fra hverandre, fra de smaa selskabelige Sammenkomster, hvor den ilde hørte og derfor saa meget desto kraftigere afsungne Tapre Landsoldat lyder, uden at overbevise sig

om, at Dybbølbjerget med de danske Grave, med den sønderjyske Iliades Palladium, den berømte i det Uendelige nedskudte og genopførte Vejrmølle og — det udfordrende preussiske Sejersmonument endnu staar der. Sejersmonumentet over blodige Krige ville forhaabenlig, om og i en nok saa fjerntliggende Tid fra vor, blive afløst af Sejersmonumentet over Mennekens Sejr over sig selv. De Sejersmonumentet, som lykkelige Erobrere rejse over de Overvundne inde paa fremmed Territorium, ville ikke begeistre Erobrerens Undersaatter; thi disse ere kun tilstede som lydige, uniformerte Soldater paa et fremskudt Vagthold. De knejsende Mindesmærker ville kun begeistre de Undertvungne til Modstand, til Haab om Genoprejsning for Nederlaget og Ulykken; og i en saadan Genoprejsnings Stund vil Mindesmærket blive omstyrtet. Hvorfor vil aldrig Historien lære af Historien? Hvorfor findes der bestandig en Alba, som vil tjene Philip, trods det at rygende Baal bestandig er bleven slukt i Bødlernes Blod? Ak, der er langt hen, inden selv de ekscellenteste Kantslerhoveder kan glemme, hvorledes Løjtnantssporen kildrede deres Junkerhæl.

Jeg gik over til Dybbøl.

Solen var nede. Da jeg betraadte Sundevedsiden gled der ud over Himlen højt oppe over mit Hoved rødlige, sribede og flammede langagtige Skyer, som i Forbindelse med den indtrædende Skumring belærte mig herom. Jeg havde jo nemlig ingen Horisont; Banken skraaner med et jevnt Affald lige ned til Vandet, og en brolagt Vej fører med et brat Sving tilhøjre lige fra Pontonbroen i en Bue gennem et Defilé op over Bakken. Nogle hvidmalede Bygninger med en Rejsestald og noget, der kunde ligne en Fortids Accisebod, samt et enkelt fritliggende Hus, der saa' temmelig fordægtigt ud og over hvis Dør et Skilt med »Die Freiheit« prangede (som om det indbød til at tage sig Friheder dér), en lille Oplagsplads og nogle Baadebygger-skur, ikke at tale om en Kegelbane, der var anlagt paa Pæle ud i Vandet (som om Forverdenens Mennesker spillede dér), og endelig en overhalet Jagt, som laa under Kalfatring — det var hvad Dybbølbjerget havde levnet Plads til nede ved Vandet, og det var den under alle Omstændigheder fredelige Introduktion til det

navnkundige »Brohoved«, hvor der paa denne samme Dag for tretten Aar siden var flydt saa meget ædelt Blod, og gennem hvis Defilé, mellem høje Jordvolde paa begge Sider, jeg nu svingede op med bankende Hjærte.

Jeg besteg Dybbølbjerget med bankende Hjærte. Hvor tidt bruger man ikke, i daglig Tale som i daglig Skriven, næsten tankeløs dette Udtryk. Man mener det i Grunden ikke saa alvorligt. Men idet jeg langsomt arbejdede mig op igennem den gamle Skanse, lagde jeg ved en uvilkaarlig Bevægelse Haanden over mit Bryst, og følte de stærke, stødwise Slag derinde. Jeg betvivler ikke, at jeg et eller andet Sted allerede maatte være passeret en sort- og hvidstribet Afviser med en Plakat paa, som forbød ethvert civilistisk Overgreb; ikkedestomindre kastede jeg mig ind over Siden af Chausseen og kravlede op ad Jordvolden. Jeg kan sige til min egen Retfærdiggørelse, at jeg aldrig har hørt til de Turister, hvor langt jeg endogsaa har været omkring i Verden, der sætte en Fornøjelse i at overtræde lignende og andre Forbud for at tilfredsstille en overfladisk Nysgerrighed,

maaske endogsaa af en vis anglo-barnagtig Lyst til herved at hævde deres Uafhængighed. Jeg har ment, at man kunde hævde sin Uafhængighed og dog respektere Afvisere. Men her kunde jeg ikke andet, jeg maatte op og staa paa det samme Sted, hvor tunge, tilsølede Støvler havde trampet, hvor Granater havde pløjet Jorden op som rasende Tyre, hvor Geværkugler, krydsende forbi Ørene, havde hvislet deres sørgelige Melodi, hvor Jordværkerne havde rystet, Luften sitret, hvor Trompetsignalerne havde tudet deres uhyggelige »lang Tone«, hvor de sprængte Rester af Forsvarere rundt omkring fra vare blevne optagne, Afgørelsen stanset for en Stund, Tilbage-toget sikret, Dybbøltragediens sidste, voldsomme Akt faaet sin Afslutning — og hvor der nu var saa forunderligt stille, stille som i en Grav.

Jeg havde ventet at træffe en Pikkelhue heroppe, som havde jaget mig ned igen. Her var ikke et levende Væsen saa langt jeg kunde øjne. Her var en vid, fri Udsigt over hele det store Plateau, med Aftenhimlens melankolske, mørkfarvede og ildbræmmede Skyer hængende i Sørgeguirlander ude over de fjerne Høje. Dybt

derne blinkede det bugtede Alssund. Det snoede sig mellem Øens og Halvøens Kæmpebakker og tabte sig langt ude i Aftenens Dis. Den brede Chaussee trak sig frem for mig i en snorlige, lys Stribe, saavidt jeg kunde dømme en kvart Mil op igennem Landskabet, hvor Dybbølmøllen som en kæmpemæssig Milepæl satte sin Slutsten paa den lige Linje.

Jeg steg ned og fortsatte min Vej udad Chausseen. Skumringen var indtraadt, men ikke Mørket. Aprilaftenen har et intensivt Skær i sig, og ovenover Sørgeguirlanderne ude i Horisonten var Himlen ren for Skyer lige op til Zenith og ned paa den anden Side, hvor den tilstundende Nats graablaa Toner akkurat begyndte at arbejde sig frem ude over Vemmingbund og Broagerlandets skovbevoksede Højdedrag. Jeg saa' mig omkring. Brohovedets oprindelige, danske Jordværker, hvoraf et enkelt endnu viste sig demoleret, opløjet som en rigtig stormet Skanse, vare udvidede og omfattede flere enkeltliggende Skanser indenfor en Enceinte, der betegnedes ved en Grav og et Brystværn. Vejen, som skar igennem Brystværnet og over

Graven, kunde ved en Forhugning øjeblikkelig afbrydes. Nogle Hakker og Spader i Arbejde, saa var Chausseen gennemskaaren, og nogle af de frodige Tjørnehækker kastede ind i Gabet, saa var denne Fæstningsrayon lukket, og Volden og Graven om det store Brohoved dannede en uafbrudt, truende Linje. Alt var lagt til Rette her, som om det hvert Øjeblik skulde bruges. Det var Folk, som havde »Krammet« i Orden. Desto mere paafaldende var det, slet ikke at se nogen Vagt, ikke et levende, uniformeret Væsen mellem alle disse tavse Krigsberedskaber. En Depotbygning af et absolut militairt og absolut hæsligt Ydre laa lige indenfor Rayonen; en langagtig, toetages Bygning med Jernbaneskiner skraat opløbende til øverste Stokværk. Jeg kunde se ind ad Vinduerne; der var Kanoner derinde. Og udenfor dette Magasin prangede med den enkelthovedede, flakte Ørn sort paa hvid Grund en stor, beskreven Tavle, hvorefter Kommandantskabet i Dybbelerskanserne under Straf af mange krumme Paragraftegns Ulykker forbød enhver nysgerrig Indtrængen i Fortifikationernes Hemmeligheder.

Nu vidste jeg altsaa, hvad jeg havde at rette mig efter. De preussiske Avtoriteter synes at stole aldeles tilforladelig paa Virkningen af deres blotte Vaabenmærke. Thi heller ikke her var nogen Skildvagt posteret.

Jeg stod et Øjeblik stille, og lod det hele øde, menneskeforladte, regulairst truende Indtryk af disse Omgivelser uudviskeligt afsætte sig i min Hukommelse. Ude imod Aftenskæret, ad Ragebøl og Sattrupkanten til, nogle faa Bøsseskud fra mig stak de nye preussiske Skanser Hovederne ivejret, noget borte fra de Steder, hvor Skanserne paa vor højre Fløj længst vare forsvundne fra Jordens Overflade; mere jævnet af Granaterne end af Pionerernes Hakker. Konturerne begyndte at blive bestemtere, Masserne, som de indrammede, mørkere. De lange, lavere Retranchements, de afstumpede Traverser, Blokhuses og Krudtmagasiners skraa Taghældninger med de smaa, komiske Skorstene, der lignede Champignons, Pallisadernes savtakke Rækker af Hajtænder, Alt stod der saa matematisk rektangulært i Orden og viste sine mindste Detailler op imod den blanke Aftenhimmel, som

om en Konewka med sin vidunderlige Saks kunde have klippet »die Düppelerschancen« ud i en ledig Time til Moro for Smaa og Store.

Og saa tog jeg alvorlig fat paa Vejen, for ikke at komme i Mørke op til Kærnepunktet, Møllen, Sejersmonumentet, Toppen af Bjerget, Centrum for Stillingen.

Hvad der nu ogsaa stærkt begyndte at lægge Indtrykket til Rette for mig af noget stort, noget, der rykkede den Person væk, som gik her, og til Gengæld beholdt hans dybeste og alvorligste Tanker som Gidsler, det var Stilheden. Kun langt borte dundrede en tungt-læsset Vogn; man kom til at tænke paa en Kolonne, som er under Fremrykning i Løb. Paa en Telegraftraad sad en Kornlærke og stødte under lange Pavser sin dirrende Trille frem. Det lød, som om Metal sad og sang paa Metal, og det gjorde Stilheden i Pavserne kun saa meget dybere, og forstærkede Indtrykket af noget kæmpemæssigt noget, der var faret hen over dette Sted, og som maaske kunde komme igen — nu — i næste Øjeblik — eller meget snart, eller om mange, mange Aar og saa dog

træffe En paa den samme Plads, lyttende foroverbøjet, med alle Muskler og alle Nerver spændte til at tage imod det.

Man maa sætte Indtrykket af en saadan Aftenvandring op over Dybbølbjerget i Forbindelse med de stærkeste Indtryk fra Ens tidlige Ungdom, for nogenlunde at kunne regulere Styrken og Dybden af de Følelser, der vælde frem imod En fra dybe, ubekendte Kilder. Jeg vover at minde mig selv om hin første Aften i Theatret, da Kong Lear blev spillet af de store Skuespillere fra Fyrreerne. Forventningen om det, der skulde komme, var saa ung og saa grænseløs, Fantasien saa beredt til at flyve selv det Utænkkeligste imøde, Angsten saa stor, Kritiken saa lille. Og dér sad man, og glemte hvem man var, baade paa Klassens Bænke og ved Livets Bord, og syntes, at man skulde op og deltage i denne vilde og voldsomme Verdens Tummel og Kampe, rives med af Lidenskaber, som man ikke engang havde nogen Maalestok for, og som maaske derfor forekom En saa meget forfærdeligere. Eller, jeg minder mig selv om det noget senere Billede, da jeg for

første Gang fra Falmouths aabne Rhed løb ud i den spanske Sø, hvor en begyndende Storm satte hele Atlanterhavets Bølgeverden ind imod Skibet. Ogsaa her stod man overfor det Overvældende og overfor den dybeste Alvor; en Verden rullede sine Bølger imod En med et truende: Afvejen, Du Smaa! Og Personen forsvandt, og tilbage stod en Sjæl, der nejede sig, og som dog, støttet til Viljen, svarede: Kom, lad os prøve!

Men alle Metaforer og alle Ideeforbindelser nytter saa lidt, naar Erindringen om Stedet er saa frisk, som den er denne Midnat. Alle I, som sidde og døse over den sidste Skandale paa de københavnske Caféer, og alle I, som polere Eders fraværende Venners Rygstykker, og alle I, som sidde og slide haardt for Udkommet over det ganske Land, og alle I, som have løbet Jer fast i bundløse Spekulationer over Menneskets Skæbne her og hisset, eller i Politikens Uføre, eller i Vrøvl og Pjat og Forføngelighed og Taabelighed; alle I, som føre den vegetative Tilværelse ude paa Landet eller den optrevlende nervøse inde i Byen: gaa op,

en Aprilaften, naar Solen just er gaaet ned, og ret Eders Marche fra Brohovedet oven over Alsund ad den gamle Kolonnevej op over Dybbølbjerg, til Toppen, hvor den dansksindede Mølle knejser omkap med det tyske Monument. Gaa ind over Markerne tilhøjre og tilvenstre for Chausseen; I ville ved hvert halvhundrede Skridt stanse foran Grave. Hist er det et enkelt, sort Kors, maaske med en lille hvid Sandsten eller en simpel Indskrift, som Sønderjydens Pietet har rejst en falden Fjende, en Officer eller Menig, en adelig eller »gemen«. Her er det en større Indhegning med Laage og Tjørnehæk, Græsrabatter, Mindetavler og afbladede, vilde Rosenbuske; en formelig »Assistenskirkegaard« i Miniatur, som Fjendens Soldater har indviet umiddelbart efter at de tog det blodstænkte Bjerg i Besiddelse, og hvor Venner og Fjender dele kammeratlig den sidste Plads, der indrømmes Hadet og Hæderen til Hvile. »Hier ruhen 30 tapfere Dänen (17 tapfere Preussen), gefallen am 18 April 1864«. Der er altid et lille nationalt Misforhold til Stede mellem de »Tapres« Antal i hvert Hjørne af Indhegningen.

Men det er jo ogsaa Fjenden, som har bekostet Begravelsen.

Fortsæt saa Vejen, til I kommer op til Møllen, og husk paa, at hvert Skridt, hver Fodsbredde Jord i sig selv er et Minde om heltemodig Selvopoffrelse, om en Kamp imod en knusende Overmagt, en Kamp, sørgelig og mørk i sine Følger, men med en saa straalende Glans i al sin Liden og Bløden for en fortvivlet Sag, at dens Skær endnu spiller hen over Landet og belyser grelt Eders slappe Træk. I staar ved Møllen. Dens høje Vinger ser vidt ud over Egnen, og kunde paa deres susende Gang fortælle Adskilligt, hvorover I blev baade bløge og røde. Nu staar den stille. Ingen Vind puster i Sejlene; det var, som om Dybbøl Møllen ikke gad gaa efter den Vind, der blæser her, og derfor havde indstillet sin Fart, til den rette Vind kom. Mølleren staar maaske i Døren, og naar han hører, at I er Danske, ville I straks være velkomne Gæster under hans Tag, blot for Sprogets Skyld, som I taler. Paa sit brede Sønderjysk vil han, idet han med Stolthed peger iverjret, fortælle Jer, hvor mange Gange »Kassen

er skudt sammen over hans Hoved«. »Men sidste Gang«, tilføjer han og gnider Hænderne i hinanden, »murede jeg Møllen op med Cement, og nu skal de faa Lov til at ødelægge hele min Mølles Indtægter i Granater, inden de faar skudt den ned, naar næste Gang kommer!« Det er unægtelig den dyreste dansksindede Mølle denne.

Saa vil jeg føre Eder forbi dette nationale Mindesmærke om skiftende Decenniers Krigslykke og usvigelig Fastholden ved den Sag, som mere end omtvistelig Politik maa være en Mands, op til Dybbøljergets Kam, hvor Erobrernes gothiske Monument knejser. Fra Møllen svinger Vejen og skyder brat op over Toppen af Banken, for saa i en fortsat lige Retning at dale langsomt, ligesom en Tone, nedover Bankens jevnt skraanende Affald, ned i Lavlandet, hvor Skorstenene ryger stille i Dybbøl By og hvor Skovene ved Frydendal, Bøffel og Stenderup i en halv Mils Afstand blaaner op imod Vestens sidste Skær. Nye preussiske Værker flankere Vejen tilhøjre, og rejse sig, denne Gang markeret ved et Par enkelte blinkende Bajonetter,

op fra den vide Skraaning tilvenstre, der i et storslaaet Amfiteater drager sig ned imod Vemmingbund. Vidt og bredt ligger Sundveds Halvø udstrakt for Øjet. I Aftenglansen skyder Havet sin svovlblaa Tunge ind, dybt i Landet, mellem de hvælvede Banker; det er Vemmingbunds Fjord, der nu som i Kampens Dage deler mellem Dybbølbanken her og Broagerbakkerne histovre. En Røg fra en fredelig Fiskerhytte ovre under Skovbakkerne: man venter næsten at have set Glimtet gaa i Forvejen, at høre Ekkoet fra det dumpe Knald rulle hen over Vandfladen, og man synes at høre den danske Udkigsmands monotone Raab: Broager, dæk! — og man sænker ganske mekanisk Hovedet en lille Smule. Saa stærkt virker Historien, naar man staar paa dens egen Grund.

Ogsaa uden denne Historie vilde Landskabet her en saadan ensom Aften fængsle selv den mest forvænte Turist. Man føler, at man har forladt den blødere og blidere danske Øgruppe, at man staar paa den cimbriske Halvøs storslaaede Grund. En Maler kan ikke, om han endogsaa er nok saa lidet professionel i Øjeblikket,

staa overfor et Landskab uden at tænke sig det som »malet«. Disse dristige Linjer af en energisk Kunstnerhaands Crayon, de ere i Slægt med Skamling og med Himmelbjerget, med Bovbjerg og med »Skagens hvide Banker«. Ikke saa forunderligt, om Danmarks Genius, sejerskronet og med aaben Pande i 48-49, sørgeindhyllet men ubøjelig i 64, valgte denne Grund til Fæste for sin Fane. Lad Fanen være strøget her, og en anden hejset i dens Sted, lad Skanserne være jevnede her med Jorden, og andre rejst af den samme Jord; der vil komme en Dag — — — — —

Der vil komme en Dag, hvor den Stærkeres Magt
Har stablet paa Pelion Ossa op,
Og har vredet og vendt sin gigantiske Krop,
Til den ej lod sig strække længer;
Saa rejser sig, klædt i sin Dommerdragt,
Kroniden med Verdensvægten i Hænde,
Og saa har Giganterne Maalet fuldbragt,
Og styrter til Jord med gabende Flænger,
Og den Stærkeres Magt er til Ende.

Hvis ej — ja saa lyver den ensomme Ø
Med den britiske Vagt ved den gabende Sø,
Med Kejserfangen, som ej kunde dø,
Men dybt over Fortiden grunder.
Saa lyver Sedan — saa maa Danmark dø.
Men saa maa der ske først et »Under«.

Og alle I, som jeg har tilbudt at være
Vejviser for! Jeg vil føre Eder op paa Toppen
af »Stillingen«, dér hvor Preussernes Sejers-
monument knejser. Beskrivelsen? Jeg skal ikke
undlade den. Et stærkt, muret, firkantet Fod-
stykke med Granitsokkel og Trappetrin. Jern-
gitter omkring, naturligvis; jeg véd blot ikke,
om det er støbt af Kanoner. Det firsidede
Fodstykke har paa hver af sine Flader et
Skulpturarbejde i Hautrelief, hvis nærmere Ud-
lægning man kan forestille sig selv, og som
man ventelig forskaaner mig for. Det er den
gamle Historie, saa ældgammel som Verdens
ældste Mindesmærke i den Art: Soldater, der
slæbe Materialer sammen til Skanser, Feltherrer,
der ved Hjælp af en Passer og et Kort synes

at holde det Hele sammen, endvidere kæmpende Soldater, der kaste andre (og færre) til Jorden, og endelig Hvilen, Apotheosen. Dette Fodstykke har i hver Vinkelspids fremspringende Konsoler, tre i Bundt, som bærer en Piedestal med en Kriger af forskellig Vaabenart. Ovenover det massive Fodstykke et gothisk Spir med Konsoler, Nischer, Spidser, Rosetter og Kors. Det samler sig, en Snes Fod ivejret, sammen til en Murtinde med Krans à la Raubritterburg, og herfra stiger saa, stadig gothisk opadstræbende, den sidste Spids, besat med Rosetter, op i Luften, og ender, symbolsk, i »Jernkorset«.

Det er vel utvivlsomt, at de fire Soldater paa de fremspringende Piedestaler ere blevne til Helgener i den germanske Bevidsthed. Denne Antagelse fastholdt, ligner Monumentet et Stykke Arkitektur, som er taget paa Borg hos Köllner Domens overflødige Virvar. Fastholdes Monumentets strengt militaire Egenskab, saa ligner det, set i nogen Afstand, saaledes som det dér pryder Bankens mørke Hvælving, Spidsen af en preussisk Pikkelhue.

Indhugget i en Tavle paa Fodstykkets ene, mod Sønderjylland vendende Side, staar — ikke Leonidas' bekendte ligefremme Mælding til den Forbifarende — men grammatisk-pompøst denne Skolemestersætning:

DEN BEI ERSTÜRMUNG
DER DÜPPELER
SCHANZEN
AM 18 APRIL 1864
SIEGREICH GEFALLENEN
ZUM FORTDAUERNDEN
ANDENKEN.

Hvad kunde der ikke her være gjort af virkeligt Højsind ved Udeladelsen af det ene lille Ord »siegreich«? Det havde da ikke været en overmægtig Sejerherres kategoriske anbefaling af denne Sejersdaad »zum fortdauernden Andenken« for danske Bønder og plattyske Diligencekuske, der befare denne Vej. Det havde været en stor, fælles Gravhøj for Slagtofrene, der gav deres Bedste, deres Ungdom og Haab i Livet, under en Politik, som — ja

lad os ikke tale om Politiken. Der var paa den ene Side en lille, bagved omdisputerlige Grænser tilbagetrængt Magt, der under en Række pludselig sammentrædende Omstændigheder, og efter en Vriden og Venden sig under Forsøg paa at klare, hvad maaske aldrig klares kunde, Skridt for Skridt lod sig drive tilbage af de fremtrængende Masser, og endelig som Grævlingen gravede sig ned bag disse Høje og bed fra sig imod Jægerens Ild, indtil der ikke var mere Jord at grave i, til den laa paa den bare Mark og saa endelig krøb ud i Vandet. Er det en Sejer at rejse Kirketaarns Monumenter for? Og saa Sejerherrens Politik? Ja nu, efter saa mange Aars Forløb, i 1877, er det ikke vanskeligt at staa paa den øde Top af vort Termopylæ og udgranske den. De »stakkels« Østerrigere, der frøs heroppe i deres snevre Pantalons og hvide Vaabenfrakker, har maattet føle den. De staar heller ikke paa Brandenburgernes Mindesmærke her paa Dybbølbanke; deres Skeletter ligge hvide og pæne i Sankelmarks Mose og foran Danevirkes sløjfede Brystværn. De var med, ubegribeligt og ufornuftigt med i Legen

heroppe i det fremmede Land, hvor den nordiske Soldatervits ganske rigtig bemærkede, at de »i Grunden intet havde at gøre«. Derfor brændte de sig ogsaa paa Stegen, da den dampende varm blev serveret dem af deres »trofaste« Allierede foran Lejren ved Sadowa. Der er en Retfærdighed, der raader, og denne Retfærdighed ifører sig stundom de mærkeligste Forklædninger; her var det en Jernkanslers Uniform. Behøvede denne Retfærdighed at rejse et Monument af Sten og Kalk og med Jernkors paa heroppe i Norden over saa megen stolt Fædrelandskærlighed, der slaas til Jorden og tudes til Tavshed gennem riflede Granatkanoner? Vistnok ikke. Eller ogsaa formaar undertiden selv en Jernkansler ikke at frigøre sig fra svulstige Journalisters og hæsblæsende Demagogers »offenlige Mening«. Nuvel, lad da dette »Siegesdenkmal« staa som Udtryk for denne offenlige Mening! De preussiske Vaaben have siden 18de April 1864 tilkæmpet sig virkelige Sejre og glimrende Sejre ved deres Føreres Geni ikke mindre end de »Førtes« Kraft og Offerevne. Man fortæller vort demokratiske Folk her i Norden, at de

preussiske Officerer gennemgaaende ere Adelsmænd. En virkelig Adelsmand og en virkelig Officer vil overalt give Sandheden Æren. Lad da de adelige Officerer, der rettede deres dødbringende Kanoner ved Sedan og Paris, indrømme, at dette frygtelige Artilleri blev »indskudt« i en maanedlang Eksercerskole her oppe i Norden foran Dybbøl, uden sønderlig Fare for Kanon og Betjening saa længe kun Skydningen varede; lad dem indrømme, at de fra Begyndelsen laa milevidt borte fra vore Grævelingehuler og dængede dem til, uden at Grævelingerne formaaede at bide; at de havde et stort Lands og en despotisk Krigsførelses uudtømmelige Kilder at øse deres Jernhagl ud af; at de grov sig som Muldvarpe frem gennem Terrainet, uden at den svækkede, idelig allarmerte, mere end decimerte Haandfuld Folk foran dem formaaede at afværge det. Lad dem, om end med Rødmen, tilstaa, at deres uprøvede, unge Mandskab, stærkt moralsk støttet ved Bevidstheden om den uhyre numeriske Overlegenhed, ogsaa blev »indskudt« her, og tiltrods for deres moralske Bevidsthed — danske Officerers

Ord i Ære! — maatte fugtles frem med Klin-
gerne ved de natlige Rekognosceringer. Lad
dem, efter at have indrømmet Rigtigheden af
alle disse Præmisser, endelig gøre Konklusionen
den Hovedindrømmelse, at denne, Konklusionen,
det store Numer paa Programmet, »Stormen«
paa Skanserne, var et illusorisk Festnummer, hvor
der slet ingen Skanser var levnet og næppe nok
Folk til at figurere som deres Forsvarere — og
lad dem saa give Sandheden Æren, og ønske
hint Adjektiv strøget af Mindetavlen og dette
hele hoverende Mindesmærke gjort til den fælles
Gravhøj for Mandefald og Mandsdaad, med Af-
gørelsen i Hjærterne om, paa hvad Side Faldet
har været størst, og hvor Daaden har været lysest!

Og I, som have fulgt mig herop i Aften!
Om I end, og sandsynligvis, ville væрге Jer imod
Rigtigheden af den Skildring, som jeg tillod
mig at udkaste af Eders Svaghed og Indifferen-
tisme, eller Eders altfor stærke Optagenhed af
dagligt Arbejde og daglig Kævl: Et ville I dog
indrømme mig, at I, mig selv indbefattet, ere
smaa og svage i Sammenligning med Indtrykket
af det Store og Alvorlige, som er passeret her,

rundtomkring Pladsen, hvor I staar, i en Bue, der løber tversover Monumentet ned imod Søen paa den ene Side og opover Banken med Fronten imod Dybbøl By og Rægebøl paa den anden Side; en Bue, der paa en Generalstabs-officers Haandkort vilde være markeret med de meget sigende Punkter, Skanse 1, 2, 4, 5 o. s. fr. At skildre, hvad her da er forefaldet, enten interessant novellistisk eller korrekt topografisk, har aldrig kunnet falde mig ind; enhver dansk Skoledreng burde i ethvert Fald kende denne Valplads og dens Detailhistorie, idetmindste ligesaa godt som Slaget ved Lützen eller Gavgamela og Arbela, hvorom Skolebænkens Plapren véd saa nøjagtig Besked. Ligesaalidt — jeg skal øjeblikkelig møde alle nærliggende Godtkøbsvittigheder — kunde det falde mig ind at forlange, at Enhver, der endnu i sidste Øjeblik ønsker at redde et Stykke moderne dansk Idealitet for sin Sjæl, med Vold og Magt skulde opsøge sig et Dybbøl, for at lade sig slaa til Krøbling paa. Jeg véd kun, hvad det for min egen Bevidsthed vilde have bragt mig, som Yngling at have staaet her med Vaaben i

Haand i en fortvivlet Kamp for en stor Sag, som maaske havde krævet endnu mere moralsk end fysisk Mod af sin haandgangne Mand. Og i Følelsen heraf kan jeg kun lykønske alle dem, som have staaet her. Men der er løbet meget Vand i Stranden siden da, og meget af dette Vand har uimodsigeligt været Spildevand. Lad os, som staa heroppe i Aften, blotte vore Hoveder i Andagt for, hvad her er lidt og kæmpet, blødt og segnet for. Vi kunne trænge til at holde vor Andagt saadan en Gang i det Frie, hvor ikke altfor fjerne Fortids Skygger synes at træde os nær, og bebrejde os, at Fortiden allerede er bleven os saa fjern. Det er let nok, at holde Banketter og samle sammen til Mindestøtter for en Niels Juel eller for »Manden fra Nørre-Isø«. Jo fjernere Heltene ligger vor moderne Slendrian, jo lettere lader de sig afspise med et Festmaal. Er vi alvorlige Mænd eller er vi ikke alvorlige Mænd? Lever der virkelig endnu en Brand i vore Hjærter, der ikke er kvalt under de opbrændte Festhekatombes Aske-dynger? Skal Redebonhed til en varig Forsoning og et stærkt Tag i vor virkelige »folke-

lige« Daadsbevidsthed ligge under for Politikens gyselige Langhalsplejl? Herom spørger Skyggerne, de blodstænkte, pligtopfyldende Spartanerskygger paa det danske Termopylæ. Og det er Skygger, der trænge os ind paa Livet; de lade sig ikke afvise med en Henvisning til Rosenborg, Tøjhuset eller andre Antikvitetsmuseer. Det er ikke ulegemlige Gestalter i en fremmed Tids Costume, der først maa stilles op paa en Piedestal, førend vi kan se dem. Det er Blod af vort Blod, i inderste Forstand. Des mere paatrængende bliver deres Spørgsmaal.

Dog, hvorfor mane Skygger frem? Naar vi vende os fra Fjendens Monument, saa har vi foran os de Danskes Monument — den gamle Dybbøl Mølle. Staar den ikke der, lyslevende, sejt og kraftig i sin Overbevisning om at staa paa sin Ret, tiltrods for at den staar paa Fjendens Grund? Er der ikke Kærne i den; og bider og tygger ikke dens stenhaarde Tænder al denne Kærne, forat sigte Skallerne fra og kun give Kærne igen? Nedskudt og oprejst, brændt og opbygget, har den som en Fugl Fønix stedse rejst sig af sin Aske, og hæver

nu i dette Øjeblik sine store, mørke Vinger mod Himlen, som om den vilde tage Aftenens Skyer til Vidne paa, at den har baaret meget og er rede til at bære mere. Og hvorfor? Den lever paa en Idé; og naar man lever paa en Idé, kan man ikke falde sammen. Den kan ogsaa tale, ligesom de Faldnes Skygger; ja bedre end Skyggerne. Den siger: Hvad kævles I da om? Jeg véd, hvad man sloges for i min Ungdom; men jeg forstaar ikke Eders. Og vil I endelig slaas, saa i Guds Navn: frem paa Gaden, og ud for Haanden af hinanden! — forudsat at I kan give mit Hoved under min Møllehat ret grundige Argumenter for, at den ene Part virkelig lider under den anden, og at den ene Part ikke selv driver den anden Part saa langt ud i Modstandsraseriet, at Slagsmaalet af den Grund bliver nødvendigt -- hvorfor bedre Eder Gud og enhver sund Vejrmølleforstand!

Maaske indtager allerede det preussiske Dybbølermonument en Plads i det unge, store Tysklands Lærebøger for Ungdommen. Det var idetmindste at vente. Til Gengæld var der da en Sag af nogen tilsvarende national Betyd-

ning at henlede vor Skolekommissions Opmærksomhed paa, nemlig i alle vore Bornebøger at trykke et Træsnit af Møllen paa Dybbølbjerg. Den kunde maaske ledsages af følgende, barnlige Møllerim:

Her staar jeg, og vil ikke flytte min Fod,
Som Vagt paa den vældige Banke;
Granater skal ikke røkke min Rod,
Og Ild ikke kvæle min Tanke.
Min Rod den munder i Danmarks Bund,
Min Tanke er den: der skal komme en Stund,
Hvor Hjærter omkring mig skal banke
Omkap med det Hjærte af Egerod,
Som Mølleren sætte i Vingen lod;
Og slaa med sin Vinge, og staa, hvor man stod,
Med Ære og Ret: det er Tingen!

CAP. III.

MIN SKORSTENSFÆJER.

Sønderborg d. 19, 20, 21 April o. s. fr.

an skærer ej Spanter til Skibe
Ud af det sirlige Træ,
De svajende Graner gi'er Master,
Men Eg maa i Tømrenes Knæ.
Man smedder ej Søm af det
bløde Sølv;

Det lader for let sig slide:
Man hugger dem ud af det sejge Jern;
Det kan gennem Plankerne bide.

Der ligger en Grund hos det danske Folk,
Som ikke er gødet af kunstig Gødning;
Urtids Muldet, som bærer sin Frugt,
Ukendt med al Radikalernes Rydning.

Du vandrer en Aften bekymret stemt
Ved Grænsen, og træffer en Mand, der vejer
Mer' end de lyseste Hoveder; selv
Om han er sort som en Skorstensfejer.

Han kom gaaende jevnside mig, da jeg var
stegen ned paa Vejen igen fra Højplateauet,
hvor Monumentet staar. Han kom nede fra
Dalen, fra Dybbøl By, og skulde øjensynlig
videre ad Vejen; jeg skulde tilbage til Sønder-
borg; altsaa havde vi samme Retning, og kom
til at gaa jevnside, hver ved sin Grøft med
Vejen imellem os.

Skumringen var tiltaget. Jeg ledte i Lommen
efter en Sigar, men fandt ingen. Jeg tog min
lille Feltpibe frem, stoppede den, og gav mig
til at søge efter Fyrstikker. Jeg havde ingen.
Jeg skottede over til ham paa den anden Side,
og saa' en lysende Glød midt i Ansigtet, dér,
hvor jeg omtrent kunde slutte mig til, at Munden
maatte være. Det var en usædvanlig sort Enl
tænkte jeg ved mig selv. Det forekom mig
dog ikke, at Mørket var faldet saa stærkt paa,
at man kunde blive til en saadan Skorstensfejer,

blot med Chausseens Bredde imellem sig. Det faldt mig imidlertid ind, at jeg selv, i hans Øjne, kunde være en lignende Silhouet. Man véd aldrig, hvor sort man selv ser ud i Andres Øjne.

Vi kom forbi Møllen. Bakkerne ude i Terrainet sænkede sig lidt her, og jeg fik Manden ovre paa den anden Side af Vejen en Kende op imod Horisonten. Jeg saa', at han havde en Oppakning, Byldt eller lignende paa Ryggen. Aha; en vandrende Gesell altsaa! en af disse Levninger endnu fra det store romerske Riges Romantik, en Landevejens ensomme Ridder tilfods, en Bussemand for Børnene, en Skræk for Bønderne, en Plage for Herredskontorerne!

Jeg skridtede tversover Vejen, bad ham paa Tysk om lidt Ild, og saa' nu, at han var »virkelig« Skorstensfejer.

Han stansede, læssede den Pose af, som han havde over Nakken (den var tung, det hørte jeg, da han satte den ned paa Jorden), og bød mig Sigaren, idet han paa rigtig »Svende-Tysk« sagde mig, at jeg godt kunde smide Stumpen med det samme. Jeg beklagede, at

jeg selv ingen Sigar havde at byde ham, og vi kom i en lille Passiar, idet Posen atter blev læsset paa Nakken, og vi fortsatte Vejen sammen.

Jeg var i Grunden ikke utilfreds med at lægge et Intermezzo imellem mine ensomme Betragtninger oppe paa Dybbølbyrget og de Betragtninger, jeg sandsynligvis vilde komme til at anstille ved min Ankomst til Sønderborg. Medens vi allerbedst passiarede, sagde han pludselig, og endnu paa Tysk:

Om Forladelse, men hvad Landsmand er De egentlig? Det forekommer mig, at De ikke er indfødt Tysker!

Jeg sagde ham, at jeg var Dansk, fra København.

Han blev øjensynlig fornøjet:

Jeg var bange for, at De var Englænder. Der kommer nu og da, skøndt nu ikke længer saa ofte, Folk af den Slags og driver omkring her oppe. Men naar De er Dansk, saa lad os bare skifte Melodonte!

Og han begyndte, paa en fornøjelig Blanding af Sønderjysk og Københavnsk, at gøre mig en Række Spørgsmaal, som jeg besvarede

saa. godt jeg formaaede og saa vidt mit Personalkendskab strakte sig. Han meddelte mig til Gengæld, at han var født her i Egnen, at han »fejede paa Landet« for en Mester inde i Sønderborg, at han havde været i Lære i København og dernæst nede omkring i Tyskland, at han havde været Soldat i 64 og var sluppen fra det med en stiv Arm (hvis Aarsag han ikke kunde krybe i de »nye« Skorstene i Byerne), at hans Brødre ogsaa havde været Soldater og var faldne, og at han nu snart vilde se selv at blive Mester, for »nu havde han krøbet og fejlet nok paa Andres Regning«.

Det var Hovedtrækkene af et Levnetsløb; men der kom yderligere Detailler til.

Jeg saa' nøjere paa ham.

Han var af den danske Gennemsnitsstørrelse, middelhøj, godt bygget, ikke just meget bred, men med runde Skuldre, faste Ben, korte Underben, ikke just store Hænder og Fødder. Hans »Mundering« tillod at anstille disse Undersøgelser, næsten som havde man ham for sig paa en Session. Hans Ansigt var, forsaavidt ikke Trækkene løb fra En i et sort Ubestemt, godmodig

opvakt; Kindbenene brede, Kinderne runde; lidt Skæg under Næsen og Hagen. Hertil kom, maaske særlig for ham som Professionist, noget Kvikt, resolut Ligefremt, der ogsaa fra Trækene meddelte sig til hans Tale, eller maaske fra hans Tale og Handlinger var gaaet over i hans Træk. Han søgte sjældent efter Ord, og fortalte naturligt, nu og da med et vist Sving, der er ejendommeligt her paa Grænsen, og som desuden røbede, at han havde været »daraussen«, ude i Verden mellem mange Slags Folk. Han havde ikke den tyske Haandværkers sorgløse Gemytlighed parret med et vist fiffigt Hensyn overfor den Velklædte. Ligesom han ikke gik klods op ad mig, men stedse holdt et Par eller halvandet Skridts Afstand imellem os paa Vejen, saaledes ogsaa i hans Henvendelser til mig, der var ligefremme og direkte nok og undertiden smagte af Kammeraten, ansporet af min egen Ligefremhed, men aldrig voksede til Paatrængenhed som hos en Tysker, og ligesaa lidt, naar jeg pludselig blev lidt kølig, sank ned til Ydmyghed, som hos en Svensk. At hans Tale var spækket med tekniske Ord og Vendinger følger af sig selv.

De er altsaa Sønderjyde?

Javel, Sønderjyde med Liv og Sjæl — at sige, forsaavidt man har Lov til at være det her!

Han saa' sig omkring, som om han vilde tage Maal af en Hindring, og slaa denne til Jorden med sin haarde Skorstensfejernæve. Derpaa smilte han, idet han viste Tænder som en Neger, skubbede Sækken til Rette paa Nakken, og vedblev:

Da jeg var en halv Snes Aar gammel, kom jeg til København i Lære!

Undskyld! atbrød jeg. Hvorfor blev De netop Skorstensfejer?

Jeg véd min Sandten ikke. Man skal jo være noget. Formodenlig har jeg som Dreng haft Lyst til at krybe op rundt omkring. Jeg var en klejn Dreng dengang, og kunde smutte igennem som en Lækat; men Aaret, da jeg gik til Præsten, blev jeg siddende fast og maatte hugges ud.

»Hugges ud?» spurgte jeg.

Javel, hugges ud. Det var i Klosterstræde; Huset, hvor siden efter »Folkets Avis« var. Det var en meget gammel og daarlig Skorsten; at

sige, Stenene i den var stærke nok, men den løb snever til foroven, og den var ikke bleven fejlet i mange Tider, saa at Soden sad i tykke Kager helt op imod Røghatten. Jeg var ikke videre dreven i Faget, og da jeg mærkede, at jeg begyndte at komme i Klemme, arbejdede jeg mig opefter, fordi jeg tænkte, at det maatte faa en Ende engang. Det fik ogsaa en Ende, men det var nær bleven med Forskrækkelse. Jeg sad fast

Og blev røget!

Ja, som en Skinke. Jeg sad hele syv Timer i Sod og Os, medens Mester, tre Drengene og to Brandsvende huggede løs af alle Kræfter paa Skorstenen inde fra et Loftskammer. Jeg tabte Besindelsen og glemte at trække dette Tørklæde — ser De, saadan! — op for Munden, og aande derigennem. Jeg laa paa Almindeligheden tre Maaneder efter den Fejning, og var jo lidt ængstlig ved Geschæften, da jeg atter kom ud. Men saa blev jeg Svend efter en stor Ildebrand, hvor jeg løb med Slangerne henad en gloende Tagryg — for jeg var endelig ikke bange; — og saa tog jeg til Tyskland.

De siger, at De bruger dette Klæde til at aande igennem! De har vel Benævnelse for enhver Del af Deres Paaklædning?

Naturlig! Ser De, Hætten paa Hovedet her, den kalder vi for »Kappe«. Ja, det er Tysk, men saadan er hele Munderingen; og det er jo de danske Skorstensfejeres egen Skyld, at de ikke døber den om. Trøjen her, det er »Kollert'en«; Bæltet, som holder den fast til Benklæderne, hedder »Gurtel«; og det er meget vigtigt for os, at Kollerten ikke glider op; for saa kan man nemt blive siddende fast, hvor der er snevert; og det er ikke sagt, at man hver Gang bliver hugget ud. Skraberen her, som vi hager fast over den venstre Skulder, hedder »Eisen«, og hvis De vil lyse lidt med Deres Pibe, saa vil De se, at der her paa Messingspændet foran paa min Gurtel er to »Eisen« overkors. Det er Lavets Zunftmærke!

De er altsaa »zünftig«?

Javel. I Tyskland, hvor jeg har »rejst«, er der endnu Zunft paa Skorstensfejere og Kobbersmede. Jeg har aldrig »fægtet«, jeg har »rejst«. Det var en fornøjelig Tid dengang — lige godt,

det var Tyskere; men det tænkte vi ikke paa i de Tider

Hvor gammel er De, med Forlov?

Syvogtredivé. Man havde sin Vandrebog i Felleisen, og sin »Geskænk« fra den sidste By, hvor man havde arbejdet. Kom man saa til en fremmed By, saa spurgte man blot efter Kroen, og gik lige ind og satte sig under Tavlen. Saa kom den sidste Gesell og gav sin »Gruss«, og man svarede med sin Gruss. Saa kom Kruset paa Bordet med alle Sølvskillingerne paa, og man tog om en af Skillingerne og spurgte: Mit Gunst, er her Arbejde for en zünftig Svend? Og saa svarede han: Kan Du Din hele Gruss? Og saa gav man ham den hele Gruss og sagde: Mit Gunst; ich komme von der Stelle, wo die Meister Töchter gar hübsch, und die Meisterinn fromm, und der Meister streng, und so und so, und das und das; und trink mir zu, so trink i' auch, und trinkst Du aus, so trink i' nit! Og saa drikker han En til, og saadan gaar det videre.

— — — — —

Jeg vandrer, ganske langsomt, ved Siden af min Skorstensfejer, og lader ham passiare. Det

er kostelige Historier disse. Det er en Arbejders, en Haandværkers Vandreaar. Og hvor ligefrem, naturlig og godmodig fortæller han ikke. Ikke en eneste Slibrighed, og ingen Klage og Misundelse. Han fryser og døjer Ondt, bliver syg, kommer paa Hospitalet og bliver rask igen. Intet er naturligere: han har en stærk Natur, og en udmærket Appetit, naar han faar noget at spise. Naar han er ved Mønt, saa bliver han forelsket og kommer sig igen af sine Anfald. En Affaire er af en alvorligere Natur; den afbrydes af Krigen heroppe i Norden. Han fejer for mange Slags Folk, og véd at skildre dem alle paa en træffende Maade. Han undgaar ikke at opdage hist og her Livets Uregelmæssigheder, dets vilkaarlige Fordeling af Goder og Lidelser. Han støder ofte paa »Samfundets Brøst«, men fortsætter sin Gang, uberørt af dets Bitterhed, til Nød med et lille Raisonnement, som aftvinges hans sunde Sans. Han er et lykkeligt Menneske, lykkelig ved sit Sinds Ligevægt og sit hærdede Legemes Modstandsevne.

Han tager i Reglen let, om end ikke overfladisk paa Tingene. De »Sværheder« (Schwierig-

keit), hvori han undertiden er geraadet, opdager jeg skyldes en Tilbøjelighed hos ham til nu og da at blive hidsig. Han har Grænsefolkets Blod i sine Aarer. I sine Raisonnementer er han aldrig hidsig. Vi har ikke undgaaet, i Forbifarten, at berøre Arbejdernes, Haandværkernes Vilkaar og de »Spørgsmaal«, som især i Tyskland er baade naturligt opstaaede og kunstigt opelskede heraf. Hans sunde, uliden-skabelige Gemyt har da heller ikke her fornægtet sig, og hans Svar paa et af mine Spørgsmaal har været et saadant: Dersom Arbejderen ikke giftede sig saa tidlig, ikke saa tidt drak sig fuld, og itide satte noget ind i en Kasse, saa vilde der intet Arbejderspørgsmaal være! Et, om ikke just udtømmende Svar, saa dog idetmindste et Svar, der røber en Karakter, en Mand.

Det er Synd, jeg burde have optegnet mig flere af hans Historier og Raisonnementer. Jeg erindrer, at navnlig hans Ophold i Frankfurt kort forinden Udbrudet af den 2den slesvigske Krig var rigt paa kostelige Ting. Særlig hans Tale til Politikommissairen sammesteds, da han blev opkaldt paa Raadhuset ifølge et stikbrev-

lignende Tilhold, som var sendt ham gennem Avtoriterne fra Udskrivningschefen herhjemme. »De kan tro, jeg sagde »Kommissionæren« Besked! Dér kommer de med deres Stikbrev og stævner mig; og min Værtinde og hele Huset troede, at jeg var en Tyveknægt, og raabte efter mig ned ad Trapperne: Schau mir der Lump, der Däne, der Mordkerl! Og jeg blev transporteret til Grænsen; for jeg havde ikke læst i nogen Avis, at der skulde være Krig hjemme, og jeg havde ingen Penge til at fare paa Jernbane for. Men da jeg hørte, at det var det, der var i Vejen, og at jeg skulde hjem og være Soldat, saa blev jeg to Tommer højere i mine Sko foran Forhørsrichterens, og slog i Balkonen og sagde: Nun komm mal her; jetzt werde i' mindesten vier Frankfurterlumpen schmeissen, sobald 's los geht da drüben, weil Ihr mi' so verklagt! Og saa smed de mig udenfor.«

Men jeg indrømmer, idet jeg netop noterer dette ene Forsøg paa et Referat af hans Tale, at Duften af hans Historier gaar tabt under Nedskrivningen. Den ejendommelige Friskhed,

Fart og Bevægelighed i Udtrykket, denne hans hele verve bliver under Typerne til en Karrikatur. Et saadant Patois af Svende-Tysk, Sønderjysk og Københavnsk maa høres, det kan ikke beskrives.

Og han gik henad Vejen ved Siden af mig, fortællende og raisonnerende. Han hørte sig aabenbart gerne selv tale; han havde sandsynligvis ikke ofte Lejlighed dertil. Efterhaanden begyndte han at smaaanyne, og skubbede alt imedens den tunge Pose til Rette paa Nakken.

Hvad er det, De der gaar og slæber paa?

Det er Sod. Det vejer til, kan De tro. Jeg har sommetider en 8 Lpd. her i Sækken; men det er en god Skilling i Biindtægt for Skorstensfejerfaget!

Hvad bruger De det da til?

Jeg bruger det ikke. Jeg sælger det til de »fine« Fabrikationer!

Jeg erindrer ikke, om jeg fik at vide, hvilke disse »fine« Fabrikationer var, som brugte Sod. Han gik og saa' sig omkring ud over Markerne, og gav sig saa til at synge ganske højt:

Ja, ikkesandt,
Den Junida',
Da Wrangel han kom her,
Vor Løjtenant
Han skreg: Hurra,
Og: Fæld Gevær!
Saa tog vi dem i Nakken,
Og smed dem ned a' Bakken.
Hillemænd,
Sikk'et Spænd;
Gamle Wrangel kommer aldrig mer' igen!

Jeg kunde ikke bare mig for at smile. Og dog klang disse løjerlige Ord, med deres Stemning af Otteogfyrres frejdige Naivetet, næsten profanerende ud over disse tavse Grave fra »sidste« Gang. Maaske havde han noget af den samme Fornemmelse. Vi gik i hvert Fald nogen Tid umedelsomme videre, indtil jeg sagde, ganske sagte:

Ja, det var den Gang!

Men den skal komme igen! Og han daskede sin Pose ned paa Jorden, og satte sig paa den, saa Støvet fra Soden stod op omkring ham som en Krudtsky.

Min Fa'er han sloges her oppe i Ott'ogfyrre. Han lærte os Børn de Soldaterviser, som de sang dengang. Saa døde han, og vi var tre Brødre, lige efter hverandre, som kom ud i Verden. Overalt hvor jeg har været henne, har jeg sunget de gamle Sange, indtil jeg kom hjem og det gik løs igen heroppe; men saa havde de andre Viser, som ikke var nær saa lystige, som de gamle. Men hvad kommer det an paa en Vise! Det er Næverne, som gør Udslaget. Vi havde altfor faa' af dem sidst her paa Banken, og Kanonerne duede vel ikke stort. Det forstaar jeg mig nu ikke paa, for jeg har altid været Infanterist, og hvad man ikke forstaar sig paa, skal man ikke snakke om. Men det er jeg dog sikker paa, at vi fik slaaet en hel Mængde Tyskere ihjel, inden vi maatte over til Als; og saa er der saa mange færre af dem, naar det næste Gang gaar løs!

Denne Betragtning har jeg i al sin heroiske Troskyldighed hørt gentaget rundtomkring mig her ved Grænsen i disse Dage. Man haaber, hvad man helst vil have skal ske. Min Skorstensfejer her var ikke nogen Undtagelse fra

Reglen. Han lod Posen blive staaende ved Vejgrøften, og idet han sprang op, trak han mig med sig i Halvmørket ind over Markerne, fortællende, udpegende, malende disse Maanedernes fortvivlede Dage og Nætter her oppe under Granatregnen, i den dybe Sne, i det halvtøede Ælte, i Blod og Skarn, under utænelige Savn, Lidelser, Strabadser, som kun Vanen, støttet af Underbefalingsmændenes Koldblodighed, de højere Officerers intelligente Fasthed, og den sejge danske Natur kunde gøre udholdelig for Mennesker. Han var aabenbart kommen paa det Punkt, at han betragtede det hele Terrain heroppe, og Erindringerne, der knyttede sig hertil, som sin lovlige Domaine. Han lod nu en Landsmand græsse paa sin Mark. Hans Brødre, hans Venner, hans Kammerater var falden her, og han selv var bleven saaret her; fra Krigens Ophør og lige indtil nu havde han blandt sine Standsfæller i Sønderborg og blandt sine Kunder og Venner mellem de dansksindede Bønder i Sundeved saa godt som udelukkende talt om denne Krig, dens umiddelbare Følger og de uopfyldte Løfter, der vare knyttede til

dens sørgelige Afslutning. Han var saa godt som uvidende om sit Fødelands videre »Udvikling« siden da; han havde, som hos de fleste af de Sønderjyder, jeg har lært at kende herovre, kun meget knappe, hyppigst dadlende eller i hvert Fald stærkt skeptiske Anmærkninger tilovers for vor »indre« Politik. Han levede kun paa den »sidste« Krig; men af den levede han ogsaa højt, og gav rundhaandet fra sig. Han var en dansk Fänrik Stål i Skorstensfejeruniform.

»Ingen ser et Slag«. Saavidt jeg mindes, er det Franskmanden Courier, der har brugt disse Ord i et Brev; og han var selv Soldat. Han tænker dog vel nærmest her paa selve coup'et; nogle af Slagets Detailler faar dog Deltageren at se, og disse gaar da ved Meddelelser over til de saakaldte »Bataillestykker«. Ingen ser et Slag. Men hvad der gaar forud for Stormen, Haandmænet, Massakren, det har en Mængde Tilskuere — og ikke mindst blandt Soldaterne bag en Skanse; og de kunne fortælle derom.

Min Fänrik Stål skildrede mig her, medens vi i Halvmørket tumlede afsted over Gravene,

hele dette den danske Soldats Martyrium, som i den barske Vinter 1864 militair-lakonisk kaldtes »paa Afløsning« eller »ude i Stillingen«. Et lille Forsøg paa at fastholde nogle Træk af dette Martyrium vil Gudskelov næppe endnu være noget nyt. Hele det modne Danmark, der er kommen op over Trediverne, vil gennem Paarørendes eller Bekendtes egne Meddelelser, eller gennem de øjeblikkelige Efterretninger i hine Dage, bære en uudslettelig Erindring hos sig om hvad det var. Den yngre Slægt staar allerede nu noget fjern, og derfor noget kølig overfor Indtrykket. Den vil kunne læse sig det til. Det Indtryk af noget Selvomplevet, som jeg fik her gennem min Ledsagers Selvsyn, skal jeg visseligen ikke glemme.

En og anden af disse min Ledsagers alt andet end stærkt kolorerte Meddelelser om Opholdet her »i Stillingen«, i den store aabne Begravelse, som gik Verden rundt under Navnet Dybbøl-Skanserne, har uvilkaarlig formet sig til Vers, medens jeg forsøgte at fastholde Billedet saa knapt og korrekt som muligt. Jeg gør med Flid opmærksom paa, at det ingen-

lunde er de mest »gribende og gruopvækkende« Begivenheder, der saaledes have krystalliseret sig i Rim. Det vilde for en Kras-Realist have været en Lækkerbidsken at give sig til at male de Scener, som i Bladenes Meddelelser, og endnu mindre i Overkommandoens Telegrammer, sjældnen gaa over til det store udenforstaaende Publikum. Jeg skal kun skitsemaessig antyde, hvad en saadan »Uforsonlig« kunde have følt sig kaldet til at dvæle ved. Der var denne Udrykning paa ganske bestemte Tider, lad os f. Eks. sige en isnende kold Morgen lige i Dagbrækningens hele søvndrukne Uhyggelighed, af det Hold ovre paa Alssiden, der var bestemt til »Afløsning« 3: til Slagterbænken. Ud af et usselt Kvarter i det halvbrændte Sønderborg eller fra Barakkerne udenfor, eller fra de overfyldte Kantonnementer ude omkring paa Landet, trompetes Soldaterne ud. De har haft saa megen Tid, at de har kunnet rense nogenlunde deres Uniformer fra Skarnet og Blodet i det forfærdelige Søle dervore »fra sidst«; men de har ikke kunnet, og gider vel heller ikke, rense deres Kroppe fra Utøjet, som hjemsøger dem idelig

og idelig. En Soldat paa Feltfod er reduceret til et halvt Dyr i en Bunke Klæder, som et Ladegaardslem vilde afvise med Selvfølelse. Desto større Hæder for Soldaten, at Mennesket i ham er saa uforgængeligt, at han kan vise Pligtopfyldelse, Maadehold, ja Begejstring — paa Tid og Sted. Men Tid og Sted for Begejstring er ikke Dybbøl. Der skal man kun sidde i Skarn med Ryggen op mod en ødelagt Jordvold i to Gange fireogtyve Timer og vente paa det Øjeblik, hvor et flyvende Stykke Jern kommer for at lemlæste En — uden at man kan løsne et Skud med det Vaaben, som man holder i sin Arm. -

Den lange Række tramper tungt over Pontonbroen. En og Anden har maaske først erkyndiget sig om, hvor mange der er blevet slaet ihjel inat eller igaar. Dog, dette spørger man ikke længer om. Det interesserer ikke. Det er ikke nyt. Man har intet Nyt at spørge om. Man tænker kun paa Frokosten. Man gaar derover.

En og Anden, en ung »Reservespire« maaske, begynder paa en Opsang. Den tapre Land-

soldat. Men det gaar ikke. Man er ikke oplagt. Man har Vinden med iskolde Snestænk lige i Ansigtet, idet Kolonnen i Delinger arbejder sig op ad den dyndede Bakke, opkørt af Trainvognene, langsomt asende i de usmurte (hvor Pokker skulde man faa Tran fra!) Fedtlæderstøvler, hvis haarde Folder gnave lige ind til Ankelknoglen, og hvis Saaler ere som et Sold, saa at Snevandet sjapper ind om Strømperne, der totalt mangle Tæer. Alt, hvad man møder paa Vejen, har det samme medtagne, forbitrede eller resignerte Udtryk, som Landskabet. Skiden Sne opad Jordværkernes Skraaninger; skiden Sne ude over Terrainet, naar man er kommen op over Brohoved-Batteriet og marscherer frem ad den hullede, sølede Kolonnevej. Ordknapper Ordonnanser i regntunge Kapper, bøjede frem over Hestehovedet. En Vogn fuld af tavse, og en anden fuld af stønnende Saarede. Fjenden har »rekognosceret« inat. Det giver dog lidt Liv. Kolonnen gør Holdt. Vinden blæser isnende; Fødderne ere som to døde Katte, indsvøbte i vaade Klude. Obersten faar Mælding af en forpustet Ordonnans ude fra »Stillingen«.

Officererne begynde at se forretningsmæssige ud. En lille, tarvelig Vittighed lister sig halvhøjt mellem Geledderne. »Bliver det snart til noget i Retning af Frokost?»

Under alt dette er Stilheden, der har hængt ned over Landskabet sammen med de lave Sne-skyer, bleven afløst af Genoptagelsen af den gamle, kendte, ved sin Regelmæssighed (tre-fire-fem Brøl i Minuten) saa usigelig trættende Kanon-skydning. Det er omtrent som i en jysk Stude-stald; det beror paa, om Røgterne have vænnet deres Nerver til Brølene, eller om de endnu pines ved denne evige Slaaen paa Tromme i Ørene, hvorunder Luften sitrer og al Underholdning ophører. Og under denne Skydning, imod al den Jernregn, som venter paa En, »detacheres« nu de enkelte Delinger i Reserve, Dækning og Vagtmandskab ud i Stillingen. Skanserne aabne deres noget usikre Gæstgiversteder for det nye Hold. Reserverne smides ned langs Retranchements eller stilles ud paa fri Felt bagved nogle opkørte Halvbatterier med forvaagede Artillerister og dødtrætte Officerer. Saa begynder Jernregnen at falde; hvorunder man spiser Fro-

kost, hvis ikke tilfældigvis straks denne Forfriskning bliver En nægtet ved et »Tilfælde«, og saa søger man i de næste 2 Gg. 24 Timer at indrette sig saa bekvemt som muligt mellem disse eventuelle Tilfælde ved, med sit Utøj paa Kroppen, i de vaade Støvler, opad en leret Jordvold, hvor en Udkigsmand stadig ser ud og varskoer for Skuddene, under Lavetten paa en Kanon, som kun sjelden skydes af, at slaa Tiden ihjæl med at ryge fugtig Tobak, studere sine gabende Støvlensers Karakteristik, eller spille Kort med nogle Kammerater — forudsat at man er koldblodig nok dertil, og at Kammeraterne ikke skydes væk. Kortene bliver nok liggende.

Af disse Antydninger fra min Ledsagers Fortælling kunde en Kras-Realist nok gøre et Numer ud. Jeg foretrækker for min Part at lade Antydninger være Antydninger. Derimod er der en enkelt lille Episode af hvad min Skorstensfejer oplevede i sin Skanse, der, som ovenfor bemærket, har formet sig i Rim for mig. Min Hjemmelsmand fortalte om, hvorledes »fire Københavnerne, eller da idetmindste Sælændere, tog den med Ro«:

Det regner og sner med Granater,
Det er næppe, man syner og sanser;
Der ligger de danske Soldater
Paa Maverne bag deres Skanser.
De kan ikke sende et: Tak for sidst!
Saa tager de dem en gemytlig Whist.
Saa raabes der: Dæk! Og Granaten slaar ned,
Og saa tæller man, hvem der i Græsset bed.

Det er en simpel Historie.
Tabet er: Lemmer og Livet,
Gevinsten: Vand paa Sikorie
Med Rhum. Og saa bliver der givet.
Trumf paa Damen! De spiller og ler,
Mens Udkig'et over Traversen ser:
Dæk, Kammerater! — Hvem fik sit Fedt?
Det var min Makker! Det er Nummer Et.

Det regner og sner med Granater,
Det er næppe, man syner og sanser;
Der ligge de danske Soldater
Paa Maverne bag deres Skanser:
Det var jo Skade, at han faldt væk!
Jeg spiller med »Blind«, jeg har fire Træk . . . !

Dæk, Kammerater! — Se saa, for Fanden;
Der gik min Makker! Det er den Anden.

Det er en simpel Historie.
Tabet er: Lemmer og Livet,
Gevinsten: Vand paa Sikorie
Med Rhum. Og saa bliver der givet:
Det var jo Skade. Naa ja, Adjø;
Trumf paa Esset! Vi spiller en deux!
Dæk, Kammerater! — Tæl op; lad se:
Det var min Modpart! — Det er Numer Tre.

Han sidder, den sidste i Laget,
Og samler Kortene sammen;
Gevinsten har han vel taget,
Men han mumler fortrædelig: Jamen!
Saa lægger han sig en Kabale op,
Og tager imellem en Slurk af sin Kop.
Dæk, Kammerater! — Hvad er paafærde?
Der ligger den sidste! Den Fjerde.

CAP. IV.

I »STILLINGEN«.

et var — jeg husker det ikke
saa ret —

Men jeg tror i Begyndelsen af
April,

I Stillingen var der en halv
Dags Hvil;

Det var mer' end vi havde ventet.
Preusserne var nok en Smule træt,
Og dertil havde Preusserne Ret, —
Saa kom han til Regimentet.

Hvordan han saa' ud? En underlig Snegl,
Briller for Øjnene, nærsynet, lang,
Et dukkende Hoved, en dinglede Gang;
Vi lo, til vi næsten fik Hikke.
Han skrævede ud, som en vandrende Plejl:
»Undskyld; skulde jeg tage fejl?
Jeg synes her skydes jo ikke!«

Det blev ved Dybbøl et staaende Ord,
Naar Preussernes Skydning var rigtig bøs,
Naar Stumperne sprang, som om Fanden var løs,
Og vi maatte paa Maverne ligge;
Naar »Dæk« og »Fald ned« var et staaende Kor,
Og Skansen en Vælling af Blod og af Jord: —
»Jeg synes, der skydes jo ikke!«

Vi lo, for saa vidt som vi havde en Mund
At le med, og ikke var slaaet ihjel;
Han tav blot, og lagde sit Hoved paa Hæld,
Og stived sig af med sin Slire.
Naa! Hver har sin Vis at forvalte sit Pund;
Han gjorde sit bedste; al den Stund
Han var kuns »Reservespire«.

Saa kom den Attende, Stormens Dag.
Fjenden paa Livet ved Morgengry,
Bajonetter og Kolbe, i Stedet for Bly,
Uniformer og Kød i Laser.
Forrest er jo en Løjtnants Fag,
Men vores var fløjten. En afgjort Sag:
Han havde itide smurt Haser.

Der var ikke Tid til at tænke paa ham;
De mylred imod os, de stak og vi slog;
Sammen med andre vor Deling sig drog
Tilbage i Brohovedskansen.
Dér bed vi fra os, og dér fik vi Ram
Paa Fjenden, og myrded' saa det var en Skam,
Saa sandt som mit Navn det er Hansen!

Vi laa dér i Røgen, kastet som Sild
I en Tønde, og skød, og i Midten laa
Et Krudtmagasin med et Lægeflag paa;
Der var Saarede, ser De, derinde.
Et Lægeflag er jo en meget snild
Afviser, men en Granat kan gaa vild;
Man skyder saa ofte i Blinde.

Hvordan det gik til, maa Preusserne om;
Vi hørte en Susen, og saa kom et Brag;
Det røg gennem Krudt-Lazarethets Tag,
Og bort vi til Siderne rendte.
Vi trykked os ned. Da saa' jeg mig om;
Der skræved en Fyr med et vældigt: Kom!
Gennem Døren ind, hvor det brændte.

Det var vores Løjtnant. Hvor han kom fra,
Maa Herren vide, men dér, hvor han gik,
Dér fænged hans Hjærte, mens vort slog Klik.
Det turde vi dog ikke friste.
Han bar dem ud, gennem Ild, gennem Røg,
De Saarede, en efter en — og saa fløj
Han selv tilvejs med den sidste.

Ingen ser et Slag!

Ikkedestomindre kan et Øjenvidne undertiden
have et og andet at fortælle derom.

Jeg spørger ham, hvorledes det egenlig gaar
til ved en saadan Storm. Hvorledes havde De
det egenlig den saa meget omtalte 18de? Fortæl
mig noget derom!

Han har igen faaet fat paa sin Pose og slængt den over Nakken, og vi er atter kommen ind paa Vejen og marscherer ad Brohovedet til.

De spørger saa løjerligt! Hvorledes jeg havde det? Jeg havde det begribeligvis som de andre; det tænker jeg idetmindste. Vores Deling af Regimentet var kommen ind i Skansen den 17de om Morgenen, og hele den Dag og Natten med til den 18de fordrev vi Tiden paa den gamle Maade med at falde paa Maven og rejse os igen — naar vi ikke var bleven truffen at sige. Naar jeg skal være ganske ærlig, saa tror jeg nok, at vi længtes efter Afløsning, men paa den anden Side saa var vi nu saa døve og, rent ud sagt, vi kærede os nu om Ingenting; vi saa' ud, som om vi havde ligget i en Mødding — hvad vi ogsaa havde — og vi var ligesaa sorte i Ansigtet, som jeg nu er, eftersom at Artilleristerne næsten var skudt væk allesammen, og vi Infanterister maatte lade og fyre de store Dæggebørn af. Om Natten hørte vi, hvordan Preusserne gravede og rodede i Jorden, kun et Par hundred Skridt udenfor Brystværnet. De havde taget vore Skyttegrave Dagen i For-

vejen, og vi havde ikke kunnet drive dem væk. Vi havde dem altsaa lige inde paa Livet af os; det vidste vi. Og vi vidste ogsaa, at nu maatte det snart blive til noget. Det maatte det ogsaa helst, for vi kunde ikke holde det ud længer. Vi sad og laa og dvaskede rundt omkring, og var saa skidne som Skarnagere. Ingen skulde have antaget os for danske Soldater. Jeg selv havde faaet en varm Hjerne sprøjtet ind i Ansigtet ved det sidste Skud, som havde taget Hovedet af min Sidemand. Det betød ikke mere, end om jeg nu faar varm Sod i Øjnene, naar jeg fejer i en Skorsten. Der var saa godt som ikke mere af Skansen, der kunde gælde for Skanse, end her paa Landevejen; og vi havde kun en Kanon tilbage, som kunde skydes af. Saa De kan selv tænke Dem, at det maatte ha' en Ende. Og det fik det da ogsaa.

Det var egenlig det, der holdt Stumperne af Humøret oppe i os, at det nu snart maatte gaa løs. Vi skød om Natten nogle Skud med vore sidste Granater ned i Skyttegravene, hvor vi kunde ane, at der laa Preussere. De hylede op, som smaa Djævlé, og vi fik straks Svar.

Vi troede, at nu kom de, og jeg kan huske, hvor mine Fingre kløede. Men de kom ikke endnu. De dængede os bare til, lige indtil Dagen begyndte at lysne, og det var det voldsomste, der endnu var bleven leveret os. De gør Dem ikke noget Begreb om, hvor de dængede os. Og jeg kan slet ikke forklare Dem det, for De vil ikke kunne forstaa det, og jeg vil næppe tro mine egne Ord, nu, hvis jeg her fortalte Dem det. Det var, som om der gik en Slibesten rundt i mit Hoved, og den gaar der endnu, naar jeg tænker derpaa.

Vi laa og puttede os ned og krøb sammen, og vilde gerne have gravet os ned i Jorden, som Ræve, om vi kunde det. Hvert Øjeblik kom der dette Stød, og saa skred Jorden ned over os, og vi kiggede til hinanden, om vi var hele endnu. Et lille Saar eller saadan noget regnede vi slet ikke mere. Vi saa' blot, om der manglede Arme eller Ben, eller om ikke hele Personen var revet midt over. Det var i Grunden gru'ligt!

Atter bliver Posen skubbet til Rette paa Nakken. Jeg gaar og lytter efter, og han vedbliver.

Jeg laa Side om Side med en svensk Sergeant, som vi havde faaet i Skansen. Han havde en Næse saa rød som en Skorstensild, og var tyk og svær, og en gemytlig Karl var han, og en forvoven Krop. Han er nok Værtshusholder nu oppe i Smaaland etsteds. Da Dagen begynder at lysne, saa stoppede det en lille Kende med Granaterne, og vi kunde høre, hvordan de mudrede nede i Skyttegravene. Pas paa! siger jeg til Svensken — for vi var gode Kammerater allesammen i Skansen den Gang — nu kommer de! Han rejser sig op, og siger noget til Løjtnanten ved vores Deling, og Løjtnanten siger saa noget til Artilleriløjtnanten i Skansen. Saa bliver der søgt efter, om vi havde mere Krudt. Jo, der var mere Krudt, men Kugler eller Granater var der ikke.

Ja, da faar jeg kanske Lov at tage denne! siger saa Svensken. Og saa tager han en Sandpose og stopper ind i Kanonen, efterat en Artillerist først havde puttet en Kardus derind. Og saa er der nogle af os, der hjælper til, og vi fylder Kanonen med Smaasten, Grus og Skidt lige til Munden, og saa synger vi »En svensk Konstabel fra Sverrig«.

Ret saa, Folkens! siger Løjtnanten. Lad der kun være Humør i Skansen. Men Kanonen dér springer!

Lad den springe ad H..... til! siger Svensken. Saa skal ta' mig Fa'n, Preusserne springe med!

Vi lo allesammen, og saa ventede vi med Geværerne i Haanden, at de skulde komme.

Men endnu kom de ikke. De dængede os bare endnu en Timestid til, saa Gud maatte sig forbarme, og vi havde fuldt af Døde inde hos os. Den svenske Sergent stod og passede paa Kanonen, som om de vilde stjæle den fra ham. Han brød sig slet ikke mere om Granaterne, og jeg begriber endnu ikke, at han ikke blev skudt, saa stor og svær, som han var. Illegemaade med Artilleriløjtnanten. Han rev den ene Vittighed af sig efter den anden; og saa tav pludselig Skydningen.

Det var formelig ganske løjerligt, da det blev saa stille. Vi saa' paa hverandre, og vi tog Geværerne.

Jeg husker, at Svensken stod klar paa Rapporten med Snoren i Haanden til Aftrækkeren.

Om de faar denne Snus her, da skulde de min Sjæl og Anda komme til at nyse Rødt! sagde han. Og saa hørte vi et Signal og et Brøl, og saa sprang vi op alle Mand paa Brystningen — for nu kom de!

Vent lidt! afbrød jeg ham. Hvad følte De i det Øjeblik?

I Skumringen møder jeg min Skorstensfejers Blik. Han synes lidt forbavset.

Det véd jeg s'gu ikke. Der var ikke Stunder til at føle noget. De myldrede op af Jorden foran os i lange Rækker, og ligesaa hurtigt de kom op, saa dukkede de sig og løb frem; de forreste med fældede Geværer, de andre med dem overkors foran paa Brystet.

Svensken trak til i Snoren og sprang saa ned af Rapperten og snappede et Gevær. Han var ligestraks oppe ved min Side. Røgen stod lige ud imod dem, men Kanonen sprang ikke. De hylede, og delte sig, og samlede sig atter lige nedenunder os. Vi skød vore Geværer af i Ansigtet paa dem, og saa havde vi dem oppe imellem os!

Min Ledsager puster og tager Vejret. Jeg selv bliver underlig hed i Panden og kold ned ad Ryggen. Han fortsætter.

Vi slog dem ned, og de kom atter op. De masede paa, og der var saa forskrækkelig mange. Jeg véd, at jeg saa' dem lige ind i Ansigterne; men jeg husker alligevel ikke et eneste rigtigt. De skar Tænder og brølede, og det samme gjorde vi formodentlig. Men, hvad vi ikke var, det tør jeg sværge paa, at mange af dem var drukne. Maaske man allesammen er ligesom drukne Mandfolk ved saadan en Begivenhed.

Saa kan jeg egentlig ikke fortælle mere om det. For det er ligesom én Grød det Hele. Vi sloges paa Brystværnet og nede i Skansen. Saa længe vi havde Geværer, brugte vi dem som rigtige Soldater. Jeg beholdt mit, men jeg saa' andre ved Siden af mig, der slog med knyttet Næve eller bed hinanden i Struben. En stor, køn preussisk Karl sprang med sine Vandstøvler op paa Brystet af en af vore, og masede hans Ansigt. Jeg jog Bajonetten igennem ham, og han faldt forover imod mig, og jeg maatte med et Støvlespark gøre mig fri for ham. Det

var Spark for Spark; men jeg holder i Grunden ikke af at tænke paa det. Jeg véd bare, at jeg og nogle andre Stykker, og deriblandt den tykke Svensker, blev trængt igennem Pallisadeporten ud paa Marken. De fleste af os blev derinde, og der blev nok ikke givet Pardon, efter hvad man senere fortalte. Jeg løb og sprang med mit Gevær i venstre Haand. Saa var det, som om En med en rigtig tyk Kæp langede mig et ordenlig Hib ned over den venstre Arm. Jeg tabte Geværet, men tog det op med højre, og løb videre. Jeg kom ud paa Kolonnevejen og ind i en anden Deling. Der blev ikke spurgt mig om noget, og saa svarede jeg heller ikke Noget, vi blev atter kastet ud i Kæde over Marken og langs Vejen, og saa blev vi stadig ved at retirere, til vi blev tagen op i Brohovedskansen. Og da jeg var kommen derind, saa faldt jeg om, og saa var min Arm ganske tung og død, og Blodet sivede mig ned over Fingrene

Nu var det mig, som var fuld. Det vil sige, jeg havde ganske den samme Fornemmelse. Man kender den jo, naar man saadan en enkelt

Gang er kommen over Stregen. De skød omkring mig og raabte og tudede i Horn, men det var man jo saa vant til, og det vækkede mig ikke. Jeg var helt i en Døs. Saa var der en Kammerat, der puffede mig, og det sved. Jeg blev arrig, men han saa' paa mig, og spurgte, om jeg vilde blive her? Jeg saa', at alle Mand trak ned til Pontonbroerne, og saa gik han sin Vej efter de Andre. Jeg kom selv dinglende bag efter. Det var mig ganske det samme, om jeg blev taget eller ej. Jeg tror, at jeg var den allersidste Soldat, som kom over Broen. Der var to Pontonbroer dengang. Den ene var Ingenieurerne ifærd med at svinge ud i Sundet. Preusserne havde allerede Kanoner kørt op paa Højene oven over mig, da jeg stod nede ved Overgangen. De dængede Ingenieurerne til; men de blev ganske rolig ved med deres Arbejde. Og det var godt gjort af dem; for, var Preusserne kommen over Vandet med det samme, saa havde nok hele Komedien været forbi!

Min Ledsager og jeg er under alt dette passeret Rayonen og de preussiske Brohoved-

værker, og vi stiger ned ad den lange, snoede Bakke ned til Pontonbroen; han stadig fortællende, jeg hørende efter. Jeg lægger Mærke til det Udtryk »Komedien«, og jeg tænker ved mig selv, hvilket Stykke her er blevet spillet, her hvor jeg gaar saa roligt ved Siden af en Skorstensfejer.

Nu, først nu gaar det i sin hele forfærdelige Vildhed op for mig, alt hvad han paa sin sindige, støtte Maade, kun med ganske enkelte Spring i Foredraget, har gaaet og fortalt mig. Jeg ser Sundet glide blinkende forbi mig; derovre i den lille Bys terrasseformige Huse bliver et enkelt Lys tændt hist og her. Himlen er hvælvet og ren, med enkelte store, langagtige Skyer, der sejler stille, melankolske hen under Buen. Jeg er steget ned ad Dybbølbanken, og den ligger stor, tung og mørk bag mig, som om intet i Verden kunde vække den af sin Søvn og sine Drømme. Byen derovre kunde ligesaa godt være Svendborg eller Løgstør, eller hvilken som helst anden lille dansk Kjøbstad uden særlig Historie. Og dog er det Sønderborg, som røg og flammede, og dette er Alssund, hvorover

Granaterne hvislede; her, maaske lige ved Siden af mig, blev en Soldat dræbt; her er Pontonbroen, som de danske Ingenieurer paa hin Dag, dænget til af en Jernhagl, brød af — »og det var godt gjort af dem; for, var Preusserne med det samme kommen over Vandet, saa havde nok hele Komedien været forbi?»

Ak, de kom over. Om ikke den Dag, saa en anden, om ikke her, saa et andet Sted! Dybbøl er falden, Als er tabt; kun Heltemodet ved den ulige Kamp er bleven tilbage. Nu forstaar jeg, hvad det vil sige, at et Land mister noget, at kun Heltemodet under Tabet er blevet tilbage.

Vi gaar over Broen. Midt paa den stanser min Ledsager og giver sig til at smaale.

Jeg ser uvis, næsten forskrækket paa ham.

Aa, det er saadan noget, der falder mig ind. Da jeg idag for tretten Aar siden, med min Arm dinglende ned ved Siden, netop var kommen her paa Midten af Broen, og Ingenieurerne var i fuldt Arbejde, og Granaterne slog ned i Vandet, saa at det sprøjtede op over mig, saa ser jeg en Trainkonstabel staa her

med en svær Oppakning af Gryder og Pander og Kasseroller. Jeg var saa syg i min Arm, og saa fortumlet og ør, men alligevel kunde jeg ikke bare mig for at spørge ham, hvad Fanden han bestilte her?

Jeg staar og tænker paa, siger han, at nu har jeg frelst alle disse gode Sager oppe fra Dybbølbarakkerne; men hvis nu Preusserne kommer over til Sønderborg ogsaa, saa stjæler naturligvis det Tyvetøj hele Klatten. Og det er saadan dejlige Kasseroller.

Smid dem i Vandet! sagde jeg.

Han stod og kløede sig lidt i Nakken, og saa gik han hen til Rækværket og lod dem dumpe. Farvel med Jer! sagde han; og ligesom han havde sagt det, saa rev en Granat Indvoldene ud af Livet paa ham. Det kan nok hænd's, at jeg saa gav mig til at løbe. Og saa kom jeg over. Se, det kalder jeg en morsom Historie!

Jeg er ikke aldeles enig med ham heri. Og jeg siger ham det. Vi gaar endnu et Stykke sammen, forbi Brovægterhuset, og drejer om

langs Kaien hen til Pladsen ved mit Hotel, ligeoverfor Slottet. Vi ser begge to over imod det gamle, mørke Slot, hvis Tag med de mange Skorstenspiber rager mørkt op i Vejret. — Ja, saa skal jeg dog endnu før vi skilles fortælle Dem en morsom Historie, som passerte mig ifjor oppe paa Taget derovre. Min Mester havde en tysk Svend foruden mig, og vi havde alle Skorstenene i Akkord at feje her i Kasernen, eller »Slottet«, som vi kalder det. Den tyske Svend og jeg kunde begribeligvis ikke forliges. Han stiklede altid paa de Danske, og pralede selv, og jeg lovede, at jeg ved Lejlighed skulde huske ham. Saa en Dag er vi krøbet ud gennem et Vindve op paa Taget, og vi giver os hver i Lav med sin Skorsten, og lader Kuglen med Kosten danse op og ned igennem den. Saa siger jeg til ham paa Tysk, at nu kunde han jo vise, hvad han duede til. Kan Du tage Tilløb her langs Tagryggen og springe over denne Skorsten? Han spurgte mig, om jeg var gal, men jeg svarede, at jeg ikke var gal, men at jeg var en dansk Skorstens-

fejer, som ikke var bange. Og uden at tænke over, hvad jeg gjorde, løber jeg hen langs Ryggen, smider Hænderne op paa Skorstensgesimsen, ligesom naar vi Soldater sprang paa Hesten, og hopper over den. Jeg var saa heldig, at falde lige ned paa Fødderne igen paa den anden Side, og saa løber jeg i Farten et Stykke ligeud, indtil jeg atter havde faaet Balancen, og saa vender jeg mig og kommer langsomt tilbage til ham. Kan Du gøre mig det efter? Han sagde ikke noget; han var bleven hvid i Ansigtet, og sad paa Taget og kastede op. Siden den Tid var der ikke noget ivejen med ham. Men da jeg atter var kommen ned i Gaarden, saa rystede Knæerne under mig. Og det var ikke min Skyld, at jeg ikke brækkede Halsen; og jeg gør aldrig saadan en Abekattestreg om igen, saa gammel som jeg nu er!

Jeg takker ham, og fortæller, at her logerer jeg. Han gav sig til at se op og ned ad Hotel Alssund. Bag de lukkede Skodder i Stueetagen lød høje Stemmer og Sang. Vil De

ikke gaa med indenfor og tage en Forfriskning?
spurgte jeg.

Nej Tak. Jeg er for sort. Men De finder
Selskab nok derinde, efter hvad jeg hører. God-
nat! og god Fornøjelse!

CAP. V.

GILDER OG GRAVE.

i, med det evige Gilde,
Og vi, som aldrig os nærme
Hinanden, til Stævne, en festlig Dag,
Uden at hejse Korsarernes Flag,
Uden bestandig at spille
Vort Øl, hvor vi drikke vor Bærme;
Vi havde godt af en Sammenkomst
Ved festligt Bord, hvor Opsatsens Blomst
Ikke med Malurt var blandet
Og »forbindtlig« var ens med »forbandet«.

Vi, og Folket »derude«,
Og vi, og Folket i Byen,
Som sidde bestandig og tude
Omkap med hinanden mod Skyen,

Vi havde godt af en Mundkurv paa,
En Vagt ved hvert Vindve, i hver en Vraa
En Lytter, som passer omhyggelig paa,
At Ordene ikke for vidt skal gaa,
Og Taleren ikke skal gemme
In mente en Rest af det Slemme.

Og vi, med vor evige Ævlen,
Fra venstre, saa vel som fra højre,
Vi havde godt af at tøjre
Itide vor Utids-Kævlen,
Og græsse lidt fredelig Side om Side
I Danmarks dejligste Vang og Vænge,
Og ikke slide,
Og ikke flænge
I Tøjet, men være lidt mere
»Voksne og danske Drenge«.

Det er den »danske Klub«, den »danske Forening«, eller hvorledes man nu benævner den her i Sønderborg, som jeg træder ind i.

Allerede ude i Hotellets Gæstestue, som i dette Øjeblik er tom for siddende Gæster, og

hvor jeg affører mig min Kavaj, medens en lille Pige med lange, lyse Fletninger ned ad Nakken betragter mig halvt forbavset spørgende, halvt venligt opfordrende, lyder ud til mig gennem Døren fra et med »privat« mærket Allerhelligste i et kraftigt Mandskor:

Danmark, dejligst Vang og Vænge,
Lukt med Bølgen blaa.

Jeg henvender et Par Ord til den smukke lille Pige. Døren gaar i det samme op, og da man derindefra hører, der bliver talt Dansk, er jeg et Sekund efter omringet af en halv Snes Mennesker, trykket i Haanden af to Gange ti Hænder, og budt Velkommen og indført af Hotellets Vært, til Ære for hvis Afrejse det lille Gilde holdes mellem de danske Sønderborgere. Disse ere dog, dette skyldes Korrektheden at tilføje, ikke mødt in pleno iaften. Jeg har et Par Aftner derefter den Ære at være indbudnen mere officielt af den mere officielle danske Forening, og da det ikke ved denne Lejlighed kommer mig an paa dagbogsmæssigt at udmønte hver enkelt Aftens Indtryk i særskilte Ord, forener jeg Indtrykkene af

det selskabelige Liv mellem de brave Danske i Sønderborg til et.

Jeg er indført straks, uden at man kender mit Navn, min Stand, nogetsomhelst. Jeg taler Dansk. Det er mit Adkomstdokument og mit Introduktionskort. Efterat nogle Gisninger i Retning af min Klædedragt først har gjort mig til Handelsrejsende og dernæst til »lollandsk Greve«, er jeg saa beskeden at stanse disse Formodninger paa deres højtflyvende Vej ved at række Værten mit Kort over Bordet; hvorefter en ung, flink Mand, en Landmaaler, hvis Selskab jeg har haft megen Fornøjelse af og hvis glødende sønderjyske Patriotisme ofte har aftvunget mig Beundring, er saa opmærksom at gaa i Borgen for at jeg er »god«. Her ved Grænsen er Benævnelsen god ensbetydende med at være dansk, og jeg opdager snart, at Folkene her i ingen Henseender fornægte denne deres Maxime for Bedømmelsen af hverandre og deres indbyrdes Optræden overfor hinanden — ligegyldigt hvilke personlige Sympathier eller Antipathier, der for Resten knytter dem nærmere sammen eller holder dem fjernere fra hinanden i det daglige Livs jevne, ensformige Gang.

Det er Øllet, det navnlig gaar ud over iaften; men den næste Aften, den mere officielle, har man maaske en Følelse af at skulle reagere imod det Germanske, og derfor er den næste Aften betegnet med Rødvin til Bordet og Punsch efter. En Mand i Uniform med den tynde, preussiske Kaarde (som jeg erfarer en Officer af Bypolitiet, i Modsætning til de beredne Gensdarmmer paa Landet) er saa opmærksom ligeoverfor Selskabet og Stemningen at rejse sig op og forlade begge. Der er naturligvis hundrede Lejligheder, hvor det maa være en saa udsat Existens, som en dansk Hotelværts, magtpaaliggende ikke at staa paa en altfor spændt Fod med Avtoriteterne; og man forsikkrer mig rundtomkring fra, at denne Mand, som nylig gik, virkelig er saa flink, som man efter Omstændighederne kan forlange det. Der er endnu en Uniformeret til Stede; han er maaske ikke saa absolut velset herinde, men at dømme efter hans øjeblikkelige Holdning maa man foreløbig erklære ham for »ikke farlig«. Det er en Overkorporal, Sergent eller lignende, fra det her garnisonerende Regiment, en forholdsvis ung,

ganske godmodig »Bummler«, der i et Anfald af Fortrolighed meddeler mig, at han er relegeret Student fra et sydtysk Universitet og nu har i Sinde at vie Krigerstanden Resten af sine Aar. Hans Meninger og Anskuelser ere ikke paa nogen Maade stærkt udprægede. Han mener, at de Danske, forsaavidt som de bestandig vilde drikke saa meget Øl, som iaften, i Grunden er et Folk, som man kan have al Sympathi med. Det lykkes mig siden efter, da Stemningen bliver lidt hidsigere, ved at udtale mig over Fyrst Bismarcks Geni, at foranledige en Skaal fra Sergenten for Danmark. Opbrusningen rundt omkring lægger sig øjeblikkelig; man ansér ham — efter sønderjysk Opfattelse — for tilstrækkelig kompromitteret herved; man besvarer Skaalen med Hurraer, saa Ruderne bag de lukkede Skodder klirre, og man overlader til den lidt forvirrede Feldwebel at klare for sig selv indenfor Øldunsternes magiske Kreds, hvorledes det egentlig hænger sammen med hans officielle Pligter som Uniformert og hans selskabelige Forpligtelser som Privat og Gæst i en dansk Kreds overfor al dette Højforræderi. Senere

faar han mig fat i Ærmet henne i en Krog, og medens vi tømmer et privat Krus sammen, letter Taagen efterhaanden, Feldweblen giver Plads for Studenten, og paa Latin, som næppe ved et Gymnasium vilde blive erklæret for cicero-niansk, men som under denne Situation er tilstrækkelig for begge Parter, giver han mig det Vink, saafremt min Nærværelse her i Byen skulde opfordre til nogle »Demonstrationer« blandt de Danske, da at holde igen saa meget som mulig, »denn, die Collegen sind nicht alle so facil wie ich, und ich möchte doch nicht, dass diesen braven Burschen etwas passierte!« Det sidste er paa hans Modersmaal for at udelukke enhver Misforstaaelse.

Jeg takker ham. Jeg er pludselig »med«. Jeg har for et Øjeblik glemt, hvilken Grund man staar paa. Jeg maa sige, at med Hensyn til »Collegerne«, saa har jeg faaet det bestemte Indtryk her under mit Ophold i det erobrede Grænseland, at de preussiske Avtoriteter, navnlig for saa vidt som de udtages af den højere Officerstands Intelligens, baade ere »facile« og noble; som man kunde vente det af den Dan-

nelse, der forpligter. De højere preussiske Officerer — det er jo næsten en Trivialitet at gentage det — danne gennemgaaende et Korps, som man formodenlig skal lede om Magen til i Evropa. Men der gives jo ogsaa Avtoriteter, og særlig saadanne, der rekrutteres af Renegater, overalt i alle erobrede Grænselande, som have et snevert Syn og hvis Humanitet baade er civil og servil begrænset. Fra saadanne kommer »Forargelsen«. Her ligger Kilden til alle de smaalige Trakasserier, hvorunder de Overvundne lide dobbelt, dobbelt fordi Ophavsmændene ere smaa, og kun blive store ved Magten.

Jeg skulde forøvrigt meget snart, og af en Dansk her ved Sønderborgernes Gilde, blive erindret om min Forglemmelse.

Værelset, hvori vi befandt os, var nu snart saa indhyllet i Tobaksdamp, at Medlemmerne af den danske Forening, saa vel som det fremmede Element i de brandgule Ærmeopslag og den røde Krave, kun utydeligt viste sig her og der, lig Billederne i dissolving views, der arbejde sig frem for atter at forsvinde.

Denne Eftermiddags og Aftens Indtryk havde for mit Vedkommende vekslet altfor brat, til at jeg med den samme Harmoni i Væsen og Tanke, som de andre, skulde kunne gaa op i Udtrykket for den almindelige Selskabelighed her paa Stedet. Doktoren : den danske Læge i Byen, der saa at sige er Hovedet for Patriotismen her, og hvis prøvede Fasthed og joviale Intelligens, der støttes af et ikke ganske ringe Talent for Improvisation, det hidtil er lykkedes at holde de Danske sammen, -- Doktoren, der baade fører an ved et godt Lag omkring Bordet og i den sejge, ulige Kamp mod Fjenden udendørs, han saa' i dette Øjeblik træt og anstrengt ud, og medens der blev sunget og talt højt rundtomkring os, bøjede han sig hen imod mig og sagde dæmpet: Ja, De ser, at vi Ældre holder Geledderne; men hvor længe vil vi holde ud, og hvorledes vil det gaa efter os?

Der er intet Svar paa et saadant Spørgsmaal. Det fravristes en uforsagt Mand i en Stemning, for hvis øjeblikkelige impetus han ligger under. Jeg trykkede hans Haand, men sagde intet. Det var desuden ligefrem vanske-

ligt at anbringe hørbare Ord under den stedse voksende Begejstring omkring os. Et Dusin kraftige Struber slap kun den ene Fædrelands-sang for at tage fat paa den anden, og de blev sungne til Ende med alle Vers, uden Undtagelse; og som Intermezzo blev der da af En og Anden foreslaaet en Skaal for Alt, hvad de Undertryktes Begejstring i et løftet Øjeblik kan bringe Ruderne bag Skodderne til at klirre under. Man kommer nemt ved en saadan Lejlighed til at anbringe en Ytring, der synes, om ikke at staa i Strid med Begejstringen, saa dog ved sin Reservation at dæmpe den. Jeg formaaede ikke at tilbageholde en saadan Ytring, i Virkeligheden snarere udsprungen af en musikalsk Reservation end af en patriotisk. Der blev øjeblikkelig Stilhed. Jeg var bleven hørt; jeg blev ogsaa svaret. En af de Siddende rejste sig; en alvorlig, energisk udseende Mand, Borger i Byen, en Mand af det Tømmer, hvorefter Opposition gøres i alle dens forskelligartede berettigede Skikkelser, en Mand, som i Frankrig vilde være Republikaner, og som her paa Grænsen var Dansk. Han saa', i dette Øjeblik idetmindste, ikke mildt paa mig:

»Jeg maatte vide, at her betød disse Sange noget andet, end ovre i mit København. Dér var man formodenlig ked af disse Sange, som man vel i det Hele taget var ked af Alting, undtagen af Kunstberidere og Gøgl. Hér havde man ingen Beridere, og trængte heller ikke til dem. Her havde man disse Sange til at holde Hjærtet varmt ved og Haabet oppe med, naar man kom sammen, som nu i Aften, medens Gensdarmene stod omme bag Gadehjørnet og ikke ønskede noget hellere end at kunne »klappe hele Buret til, med alle Fuglene«. Iaften sang vi, og det saa højt vi kunde, imorgen var vi maaske arresteret allesammen. Han vilde kun erindre mig om dette, og saa vilde han bede mig om Undskyldning, efterdi jeg var deres Gæst. Men jeg maatte ikke glemme, at København ikke var Sønderborg, og omvendt!«

I vor gode Hovedstad vilde der ved slig en Lejlighed straks have været nogle, som havde mæglet Forlig. »Lad os blot være gemytlige!« vilde man ligestraks have hørt. Her forholdt alle sig tavse. Vi tvivler ikke paa

ham; men lad os høre, hvad han har at sige! læste jeg paa Ansigterne rundt omkring mig.

Jeg gav ham Ret. Jeg tog imod Reprimanden, ikke fordi jeg indrømmede, at den var fuldstændig fortjent; thi min Mening havde kun været den og den. Men ved at betragte mig som en Repræsentant for det »Københavnske«, som jeg selv meget godt kendte, havde han ramt Noget, som jeg absolut gav ham Medhold i. Paa adskillige Collegers og Medborgeres Vegne tog jeg imod Reprimanden!

Man var tilfreds; og Gildet fortsattes, uden Dissonanser. Jeg var imidlertid bleven træt, eller, for at udtrykke mig mere korrekt, jeg følte, at jeg nu havde Lov til at være det. Efter nok en Gang at have stemt i med i et Hurra for en Skaal — jeg tror, det var for Kronprinsen denne Gang — meddelte jeg min Beslutning at trække mig tilbage til et Par af de nærmestsiddende, og gik derpaa op paa mit Værelse.

Jeg tændte mine Lys, og gav mig til at spadserere op og ned ad Gulvet, rygende en Fredspibe med mig selv. Saa gik jeg hen og

aaabnede Vinduet og inddrak den kolde, rene Luft derude fra. Paa Pladsen nedenunder mig, der med sin ene Flanke indtager Toldbygningen og Kaien, hvor Dampskibet lægger til, og som med sin Front løber lige over mod det gamle, skumle, kasserneagtige Slot, paa Pladsen var der stille og mennesketomt. Først da jeg bøjede mig lidt ud ad Vinduet fik jeg Øje paa et Par Skikkelser dernede i lange Kapper; de syntes med megen Opmærksomhed, om just ikke med megen Andagt, at følge den vokale Del af Gildet, som trængte ud gennem Stueetagens lukkede Skodder. Jeg tænkte paa Reprimanden, som jeg nys havde modtaget dernede, ikke mindre end paa min Ven den militaire Students »Vink«. Jeg lovede mig selv, ikke at forglemme dette Vink den næste Dag. Iaften, følte jeg, vilde det have været forgæves at anbringe en fra den løftede Stemning divergerende Bemærkning dernede.

Jeg saa' over mod det skumle Slot. Jeg tror ikke, at jeg tænkte paa den ulykkelige kongelige Fange og den cirkelrunde Fure i Stenbordet. Jeg har set Kongeørne i Bure

rundtomkring i de store Byers zoologiske Haver. Jeg har ved de Lejligheder tænkt paa den store Christiern, der saa forsmædelig gik rundt og rundt, Aar ud, Aar ind i Tårnfængslet. Jeg har ved de Lejligheder hørt det tunge, slæbende Trit i den kongelige Fanges udtraadte Sko, jeg har set den bøjede Gestalt, Blikket, der Aar efter Aar tabte mere af Rovfuglens fortvivlede Haab, indtil det omsider, indadvendt, resigneret rettede sig paa Redelæggelsen af de dybe, stride Strømninger derinde, og glemte at gnistre op og funkle, naar Strømmens Bølgeslag klang i Nattens Stilhed mod Taarnmuren, og vakte de korte, skuffende Haab om Flugt, Undvigelse, Hævn over Fjenderne, Genoptagelse af de for tidlig fødte Planer, der havde diet altfor meget Blod.

Jeg havde ved de Lejligheder, langt borte fra Sønderborg, haft Fangen derovre for Øje, og jeg havde ved det Syn smagt paa Historiens stærke Drik, der er saa berusende bitter, naar man tager en Slurk af dens uforfalskede Drue, og som i Reglen bydes os i saa udvandet Skikkelse i Skolens og Livets Bøger.

Her i Nattens Stilhed, med det mørke, triste Slot for Øje, stod Fangen kun i flygtige, forbifarende Tankeomrids for mig. Der var kommen for megen Historie imellem den Gang og nu. Det er den for Historie modtagelige Følelses Egenhed, at blive staaende stærkest ved hvad der sidst er passeret.

Løgterne paa Dampskibsbroen brændte døsig; men de konkurrerede ogsaa med Aprilnattens Stjerner. Højt oppe i Luften svævede slørlette Skyer, gennem hvis Flor Stjernerne skinnede. Det var Resterne af de Skyer, som havde hængt ved Solnedgangen i Sørgeguirlander ned over Landskabet deroppe paa Dybbølbanken. Den strakte sig nu selv, Banken hist ovre, som et tungt, mørkt Sørgeomhæng om en stor Sarkofag og spærrede Udsigten. Alssundets Vande rislede forbi, genspejlende Lyset fra den preussiske Toldbodbygning og den preussiske Kasernes Løgter. En Skildvagts Bajonet blinkede nede ved Broen. Oppe over Bankens Ryg skinnede et enkelt, rødligt Lys, som et mystisk Øje, der er paa Vagt. Det var et Lys i Dybbøl Mølle.

De blev ved at synge dernede i Stueetagen. Det var mig umuligt ikke at følge med i Melodien og smaanyne Teksternes Ord. Nu skulde Rigoristen dernede have sét mig! Jeg kom til at smile ad hans Tale, og samtidig skar det mig i Hjærtet. Han vidste vel næppe selv, hvor og hvad han havde ramt. Medens jeg sendte Smaaskyer fra min Pibe op mod de større Skyer paa Nattehimlen, begyndte jeg i Tankerne at gennemgaa, hvad der nu i Hovedstadens forskellige Kredse blev talt om. Det faldt mig ikke ind, som en diable boiteux, at ville afdække Husene for deres Tage og kigge ind i alle Hjærter. Hvad Familierne beskæftigede sig med, lod jeg blive ved sit. Men hvad man paa offentlige Steder beskæftigede Tankerne med, lod jeg passere mig Revu. Figurerne og deres Samtaler gled en for en forbi mig. Smaadiskussionerne, Smaadebatterne, Smaavrøvlet, den lille Vittighed, den lille Ondskab; Intelligensens Underholdning. Græs, Græs. Smaapolitiken, Smaakævleriet, den brutale Knippel, den tilspidsede Pil dyppet i den svidende Saft, Intolerancen; Døgnpolitiken. Græs, Græs. Saa

kom »Forlystelsernes« lange, brogede Række, som Ingen forlod ret for Alvor forlystet. Græs, mere Græs. Idag paa Marken, imorgen i Ovnen.

Jeg søger efter Holdepunkter. Jeg kan kun finde Antydninger heraf. Jeg spørger mig selv, om det er muligt, at et Folk efter en saa nylig foretaget voldsom Amputation, kan være saa sorgløst, kan lege saadan med Tiden, ikke sidder i aandeligt Arbejde til op over Ørerne for at bøde paa det fysiske Forlis. En uendelig Gaben slaar mig imøde, som Svar paa mit Spørgsmaal. Jeg ser ind i en uhyre Mund, hvor der endnu sidder baade Knusetænder og Skæretænder nok, til at kunne tilberede megen Føde for det invalide Legeme. Og ud af denne Mund med dens uendelige Gaben vrister sig saa en for det anspændte Øre dæmpet forstaaelig Stønnen. Lider Invaliden? Ja! lyder det ganske svagt; en afpræsset Tilstaaelse. Indrømmer da ikke Invaliden, at fordi man har været saa uheldig at miste sit ene Ben, behøver man dog ikke at trække omkring med Bjørne og gøre sit hele Land til en Dyrehavsbakke? Er det

ikke Hjærnsens og Hjærtets Tid, trods al stor-
evropæisk Snak om de store Statslegemer? Skulde
ikke Invaliden værs'god skamme sig lidt og se
at holde Fred paa Bakken og lukke de mange
Fjæleboder og tage fat paa et ordenligt Arbejde
i sit Hjem?

Jeg lytter efter Svaret. Men Invaliden har
foreløbig vendt sig fra mig. Gammel Vane
bider bedst. Invaliden er saa stærkt optaget af
den nærmeste Kegelbane, hvor man slaar 8 om
Kongen og 7 om Forhjørnet, og hvor man
holder høje Paréer paa Slagene.

Jeg lader Kuglerne rulle, og hører hverken
efter Slagene eller efter Paréerne. Jeg er træt.
Jeg har nogen Ret til at være det efter alle de
forskelligartede og stærke Indtryk. Jeg gaar
iseng; men jeg kan ikke sove. Man synger
endnu dernede, og Tankerne vedblive at belejre
mit Værelse. De synes at komme ansættende
fjernt borte fra, som en Kolonne, der er under
Fremrykning i Løb. Jeg hører Kornlærken, der
sad paa Telegrastraaden ovre paa Dybbølbjerg
og stødte sin dirrende Trille frem. Det lyder,
som om Metal sad og sang paa Metal. Nuvel;

hvad vil I mig da? — Op, og skriv os ned!
Vi vil ned paa Papiret!

Jeg kommer til at mindes en Ytring i en overanstrengt Periode af min Fader, som er Læge: »Man hænger da ogsaa altid i Klokkestrengen!» Jeg selv hænger i Klokkestrengen, i Telegraftraaden, hvorpaa Kornlærken sidder og synger derude i Natten. Jeg staar op, tænder Lysene igen, klæder mig paa, og sætter mig til Bordet. Jeg skriver:

I den gryende Old, da hver Ø var en Skov,
Løb vi Skuden paa Havstokken op,
Og med Øksen, til Nybyggets knappe Behov,
Hugged løs vi paa Egenes herdbrede Króp,
Indtil Kæmpen for Kæmpen var faldet.
Lydt gennem Skoven det gjalded.
Saa blev Viven i Blokhusets skindbredte Rum,
Og paany pløjed Skuden det saltvaade Skum;
Øksen i Hænde; den hvilte sig ej;
Bladet det blinked; den lyste sig Vej.
Det var levende Ege, som faldt for dens Klinge; —
Danmark, hvi blev Du saa ringe?
Danmark, hvor bliver Du af!

Der blev ryddet en Vej gennem Saksernes Land,
Gennem Skove til Alpernes Top,
Og Normannen han kilked langs Afgrundens Rand,
Og paa Slæden sad, krummet, den vældige Krop,
Med et Jerngreb i Skjoldremmens Line.
Holla! der kom en Lavine.
Og i susende Fart gik det nedover, ned;
Der stod Røg under Kilken; den tændte, den sved.
Dalen i Dampe; de slukkedes ej;
Herrer og Trælle de løb deres Vej;
Og i dampende Blod sank Normannernes Klinge. —
Danmark, hvi blev Du saa ringe?
Danmark, hvor bliver Du af!

Der var aaben Passage mod Syd fra vort Nord,
Og den søgte hver higende Aand,
Og vi traadte mandhaftigt i Fædrenes Spor,
Om med Øksen ej mer', saa med Bogen i Haand,
Og vi nød, hvad de hist havde nemmet.
Verden de bragte til Hjemmet.
Og vi hylded de høje Erobreres Hær,
Og vi vogted dens Faner, dens Vaabentrofær,
Vogted ved Trefodens hellige Baal
Philemons Panser, Jarl Hakons Staal,

Og Guder fra Mesterens Mejselklinge; —
Danmark, hvi blev Du saa ringe?
Danmark, hvor bliver Du af!

Der er stænget mod Sønder, trangt imod Nord;
Vi har løbet vor Skude paa Land.
Vi har ryddet vor Vold, men, forladt af vor Bro'r,
Har vi tappet vort Blod, til vor næstsidste Mand;
Og nu nyder vi, hvad vi har nemmet:
Tvedragt er Herre i Hjemmet.
Vi har Viv end i Blokhuses skindbredte Rum,
Men vor Skude staar mastløs i Havstokkens Skum;
Vægter vi sidder om Trefodens Baal,
Pudser og pudser det anløbne Staal.
Vi har skaaret os selv paa Normannernes Klinge. —
Danmark, hvi blev Du saa ringe?
Danmark, hvor bliver Du af!

De vog dem, vi grov dem
En Grav i vor Have,
Lagde dem ved Siden af den alfar Vej;
Alle vore Blomster skal smykke deres Grave;
Sønderjyske Piger, I forglemme det ej!

Hvem gemmer vi vel ellers vore Kranse til!
Søster, hvad er det Du siger?
Lad Fjenden plukke Blomster derude, hvor han vil:
Nælder hos de sønderjyske Piger.

De ligger og lytter
I Jorden dernede,
Lytter til hvert Fodtrin paa den alfar Vej,
Lytter, om paa Landsmaal en Læbe vil bede:
Sønderjyske Piger, I forglemme dem ej!

Og skulde vi vel have saa glemsomt et Sind;
Søster, hvad er det Du siger?
De Døde har vi tegnet os i Hjærterne ind;
De bo'r hos de sønderjyske Piger.

Men ak, de kan ængstes,
Thi Tiden den rinder,
Jævnende, som Støvet langs den alfar Vej.
Fjenden vil sig fæste de blegnende Kvinder:
Sønderjyske Piger, I forglemme Jer ej!

Nej heller' vi os vier til den døde Soldat;
Søster, hør efter, hvad vi siger!
Lad Tøjterne ved Elben være Tysken parat:
Enker er de sønderjyske Piger!

Nogle Dage efter kørte jeg ud gennem Sønderborg, over Pontonbroen, over til Sundved, for at se Gravene dér ved Dagens Lys.

Jeg havde nu forenet de enkelte Indtryk af Byen til et nogenlunde Et. Det var en By, som, trods sin Lidenhed og Uanseelighed, virkede paa mig som en stor By ved sine Modsætninger, jeg kunde næsten sige Modsigelser. Dansksindede og Tysksindede, indfødte Trofaste og indfødte Renegater, Militaire og Civile; lutter Modsætninger, der bestandig ved Gnidningsmodstanden maatte frembringe den Ild, uden

hvilket intet Hjærte holder ud. Og hvor energisk holdt ikke disse Mennesker ud, trods nu og da opdukkende Tvivl! De lod ingen Smaaspørgsmaal komme imellem; de vandede ikke deres Idé ud i Smaavrøvl; af alle de Smaabyer, hvor jeg har været, forekom derfor ogsaa denne mig at være den mindst lille. Al Ravnekrogens Usselhed gled af paa denne Koloni af danske Smaahandlende, Haandværkere og nogle ganske faa Embedsmænd. De snakkede ikke om Dit og Dat og Per og Povl; de talte bestandig kun om Et og det Samme; men dette Ene var deres højeste Idé, deres Livsnerve. Ganske vist, de havde ogsaa Hannibal ante portas. De blev holdt »varme« ved hver Dag at have Erobrerens Vaaben for Øje. Men netop dette, at de hver Dag havde Synet af Pikkelhuerne og Lyden af den fremmede Vagtparade, kunde overfor en mindre sejt Race have virket sløvende i Længden. Det er menneskeligt at vænne sig til, hvad der ikke synes at kunne ændres, og man tør vel ikke gaa altfor stærkt i Rette med de svage Sjæle, der efterhaanden vare faldne fra. Desto mere heroisk bliver Modstanden hos dem, der

holde ud. Et lille Træk falder mig ind, som netop bliver fortalt mig her paa Vognen, fra Kejserens sidste Besøg i »Sonderburg«. De alsingske Bønder herude fra Omegnen var den Dag kommen ind for at se paa den nye Landsherre. De stod opstillede paa Gaden i en lang Række, dampende af deres Merskumspiber. Det saa' ud, som om de dannede en Æresgarde. Vognen kommer kørende med Monarken; han laver sig til at hilse paa sine Undersaatter, da idetsamme disse gør Omkring ned over den hele Rade. Det er meningsløst, det er en Demonstration af den Art, som saarer og irriterer uden at kunne lamme og knuse; den bliver noteret og husket paa rette Steder og afføder disse pinlige Repressalier ved anden Tid og Lejlighed: ja, men det er ligefremme, sejge alsingske Bønder, som ikke kunne snakke et Ord Tysk, hvis hundreedaarige Traditioner tilhøre en anden Nationalitet, og hvem ingen Dressur, i dette Slægtled idetmindste, lærer at gøre Front mod den rette Kant. Det er Krigslykken, der har taget det gamle Skilt ned paa Raadhuset og hængt et andet op. De tror paa, at Krigslykken vil

vende sig, og med den »alle de smaa Billeder«. Underligt nok: den mest danske Ø langs Jyllands Østkyst har været Arnestedet for det Frafald, der har affødt alle disse Kampe og denne Ende paa Kampen med en fuldstændig fremmed Erobrers Navnetræk over Raadhusets Port og med hans knejsende Jordværkers stærke Fort umiddelbart udenfor Byens Porte. Som om Alsingerne endnu følte denne Plet paa sig, stride de den Dag idag saa meget desto stædigere imod. Der er et lille Stræde nede ved Vandet, hvor de danske Skippere, Tømmermænd og Fiskere bo. Her tør ikke engang Gensdarmene komme ind. Der var en Lejlighed, jeg har forglemt hvilken, hvorved Magtens Haandhævere holdt det for deres Pligt at »se lidt indenfor«. Her var imidlertid ingen Gæstfrihed, men derimod Økser, og vrede Øjne bag Økserne. Jeg har ikke kunnet gaa forbi denne lille snevre Gyde, uden at tænke paa et Sted hos Walter Scott, saavidt jeg véd i hans »Lord Nigel«, hvor den skotske Partisans Ubehændighed afstedkommer et ægte gammelnordisk Røre med Raabene: Knipler frem! Læredrenge ud!

Skade, at Knipler og Økser forslaa saa lidet i vore Tider!

Og saa det næste Slægtled?

Jeg sidder paa Vognen hos min Ven, Værten i »Stadt Altona«; og det er ham, jeg gør Spørgsmaalet. Han er gammel Veteran fra 48, og han bærer Mærker af Krigen paa sig. Hans hyggelige Gæstestue er Samlingsstedet, dels for enkelte af de Danske i Byen, men hovedsagenlig for Landbefolkningen. Den tavse, mandige Maade, hvorpaa han bærer ikke blot sine fysiske Smærter men Smærten under det Tryk, der hviler paa By og Land, gør ham til en virkelig »Fører«. En saadan Mand maa kunne stævne Strømmen længe, hvis Noget skal formaa at stævne den. Han har ingen Sønner (han vilde da maaske være endnu mere bekymret), men kun Pigeboørn, og skøndt disse ere unge, nette Piger, sés her ingen Officersuniform i Huset, tiltrods for at Adgangen til Gæstestuen naturligvis staar Enhver fri. De elskværdige Piger har under Ungdommens Smil bevaret Faderens Alvor, — som i det Hele taget de unge Piger her i Grænselandet har Noget i deres Maade

at være paa, som overrasker En, og overrasker behageligt.

Min Vært og idag min Kusk rynker Panden umærkeligt ved mit Spørgsmaal. Han vil aabenbart nødig ind herpaa, og jeg lader Spørgsmaalet falde med et: Naturligvis, der kan ske meget i den kommende Snese Aar! En Afvisningsmaade, som jeg maaske har brugt mere her ved Grænsen end andre Steder. Jeg kan imidlertid ikke lade være at tænke paa — f. Eks. paa Værtens lille Dreng i »Alssund«, en flink, opvakt, smuk Dreng, der taler mere Tysk end Dansk med sin Søster, og som bærer den »lovbefealede« Skolekasket, en fladpullet Hovedbedækning med hvid Kantesnor, der absolut minder om en Tambourdreng. Ja, »uniformere« forstaar Erobrerne; jeg er villig til at indrømme, at de ogsaa forstaar at lære Børnene noget. Fyren havde en hel Stabel Lærdom i en Rem under sin Arm. Jeg gjorde ham halvt i Spøg nogle Spørgsmaal i Sprog, i Historie, i Geografi; og han besvarede alle frisk og frejdig, og selvfølgelig paa Tysk. Hans Undervisning er Tysk, hans Tankesæt vil blive det. Han er virkelig

en »Erobring« fra os. Og han har mange Kammerater.

Desto mere Grund skulde der være for de ganske Unge hos os, til at opdrage sig selv i mandig Fasthed paa Dansk. Det er undertiden faldet mig ind, og det falder mig ind nu, hvormeget man fordrer af en ung, uprøvet og umoden Aspirant f. Eks. til Søofficersskolen. Han skal have en Mands Hjærte, naar han er ombord ude paa sit Øvelsestogt; han skal have en Lærds Vilje og Resignation, naar han er iland »paa Skolen«. Er det, fordi han skal bære Tressen om Kasketten, at man forlanger sligt af ham? Hvilket Minimum af en Mands Egenskaber forlanger man ikke af vore »civile« Drenge det hele Land over! og hvilke Opgaver ude i de store Lande kunne vel sammenlignes med dem, der vil komme til at stilles vor samtlige Ungdom herhjemme! ;

Min Vært og jeg er falden hver i sine Tanker, medens vi kører op over Dybbølbyrget, drejer forbi Møllen og kører ned ad den lange, jevne Skraaning, forbi Skanser og Grave, ned til Dybbøl By i Lavlandet dernede. Min Vært

begynder paa sin rolige, tilsyneladende lidenskabsløse Maade at fortælle. Krigens Gang, Kampens Scener. Han kan begge til Punkt og Prikke. Her, i Udfaldet, eller under Recognosceringen paa den og den Dag laa dette Kompagni bag dette Hegn. Saa gik vi frem, indtil vi blev kastet af Fjenden; saa gik Fjenden med stærke Kolonner frem, indtil han blev stanset af os. Saa brændte det i Dybbøl By. Her skal De sé disse nye Gaarde! Her faldt den Officer, dansk eller preussisk. Her blev alle disse mange Mand skudt, saarede eller fangne!

Der er høje, levende Hegn langs alle Bivejene. Vi er bøjet af fra Chausseen og kører gennem Dybbøl. Midt i Byen, lige ved Siden af Vejen er der et Monument med Stentavle og mange Navne. Monumentet er tæt behængt med smaa Dannebrogssflag. »Det har vi dog faaet Lov til af Avtoriterne!« Min Vært bruger helst saadanne Ord. Han nævner ikke gerne »Preusser«.

Vi svinge atter ind paa Chausseen. Jeg spørger, hvor vi skal hen? »En halv Mils Vej længer bort, til Folkene i Bøffelkobbøl med den kønne Grav!«

Bøffelkobbels bladløse Skov viser sig for os i en blaa Tone. Vi kommer til Udkanten og stiger af Vognen. Tilhøjre, ved Siden af Chausseen, ligger et lavt Hus. Her er Graven. Alle Grave paa Als og i Sundeved ligger saa nær som mulig ved Chausseen. Saa kan de Vejfarende ikke undgaa at se dem, og tænke derover!

Jeg besér Graven foreløbigt. En Indhegning med Hække, en Laage med en Bombe og en Kanonkugle paa Stolperne. Derinde ligger en dansk Dragon og Infanterist. Men vi skal først tale med den gamle Kone, som har ladet denne Grav opføre, og som har passet den indtil nu. Hun kommer ud til os med Haanden over Øjnene. Hun har daarlige Øjne, men er i hele sin Optræden som Sønderjyderne: ingen Forlegenhed, en mild, rolig Alvor, ligefrem i Svar og Spørgsmaal. Saa gammel er hun endda heller ikke.

Vi gaar ind med hende i Huset. Alt rent og net. I den forreste Stue optages et Bord henne ved Væggen af gamle Kranse med falmede Baand, smaa Dannebrogssflag, Fletninger

af Evighedsblomster. Hun taler om disse sine Arbejder og om Graven derude som om det Eneste, hun véd, men ogsaa det Eneste, hun vil ofre noget paa — trods Familiens øjensynlige knappe Kaar. Hun er ikke beskeden af Høflighed eller Generthed, hun fortæller, hvor meget det har kostet og vedblivende koster; men hun faar dog af og til Penge, Kranse etc. tilsendt. Saa gaar vi ind i den næste Stue. Dér træffer vi hendes Datter, en ung Pige, høj, lidt knoglet, med en bred Pande, mørke, klare, alvorlige Øjne, en rolig Værdighed i alle Bevægelser. Hun viser mig et Album med alle de Personer, der har været og besét Graven. Paa Kommoden staar en lille Genstand, i Form af et Skrivetøj med Spidskugler, runde Kugler, Granatstumper, alle Ting fundne ude omkring Huset. Paa Væggen hænger blandt andet et Certifikat, tilsendt Familien fra en Vaabenbroderafdeling i Sorø eller Slagelse, jeg husker ikke ret, hvilket Sted. Og saa begynder vi at tale sammen, om Krigen, om Minderne, om Forholdene, som de nu ere og som de kan udvikle sig til at blive.

Karakteristisk nok: de rent faktiske Begivenheder, som foranledigede denne Gravs Rejsning, spiller ikke saa stor en Rolle, som man skulde antage i disse fortræffelige Folks Erindring; og saaledes er det i Grunden gaaet mig overalt her ved Grænsen. Jeg spørger meget, og detailleret; jeg turde maaske anvende Ordet moderne her — uden derfor at blive misforstaaet. Folkene svare mig ved at fortælle, som Homer vilde fortælle, eller som Kæmpeviserne. »Han kom sprængende her forbi — med Karabin i Haanden. — Vi havde lukket os inde — vi frygtede — thi der var mange Krigsfolk i Skoven. — Han saa' Geværpiber mellem Stammerne — og kastede Hesten om. — Han jog denne Vej — tilvenstre forbi Gavlen. — Der faldt Skud — og Hesten styrtede. — Vi ventede en Stund — da gik vi ud, og Fjenden var borte. — Vi løftede ham op — og bar ham ind i Sengen. — Han døde herinde. — Lidt efter fandt vi en Infanterist. — Han var død. — Vi gemte Dragonens Sabel en Tid — men den blev taget fra os. — Nu ligger de begge derude!« —

Jeg stod udenfor det lille Skovhus i Ud-kanten af Bøffelkobbels Skov, hvor for tretten Aar siden den danske Dragon var kommen sprængende og bleven kastet af Hesten ved preussiske Geværer bag Træerne. Jeg stod ved Siden af den unge Pige, i sin tarvelige, klædelige Dragt, med dette noget i Øjet, som ingen dansk Bondepige ovre fra Øerne skulde kunne fremvise. Jeg stod foran den Grav, som Fædre-landskærligheden havde indviet, Pieteten smykket. Vi Danske fra Øerne er saadan et æsthetisk Folk. Jeg kunde, trods Pieteten og Fædrelands-kærligheden, ikke undlade en lille Bevægelse i mit stille Sind: ja, dette er ærligt og smukt og varmt ment, men — lidt smagløst. Den unge Pige stod og saa' paa disse Bomber og Fuld-kugler med flagrende Dannebrogssløjfer, disse Græsrabatter med Tro, Haab og Kærlighed i Evighedskranse, og denne enfoldige Inskription over de faldne Krigere. Hendes Træk var saa rolige og hendes Blik saa fordringsløst, sikkert i al sin Troskyldighed, da hun vendte det mod mig og i sin dybe, faste Dialekt sagde:

Ikkesandt, det er saa kønt!

Da jeg trykkede hendes Moder, den gamle, halvblinde Kone, min Skærv i Haanden, vendte hun sig bort.

Glem os ikke! sagde hun, da jeg tog Afsked.

Glem os ikke!

En stor, rigtudrustet Kunstner fra Renaissance kunde maaske i et lykkeligt Øjeblik fængsle dette Udtryk i den sønderjyske Piges Øjne. En Stilist vilde, selv med Opbydelsen af hele den moderne Kunst, staa hjælpeløs overfor Gengivelsen af Indtrykket. Men man har jo Lov til at fordre sig troet paa sit Ord, naar man taler ærligt og varmt til et Folk. Hvis al det Haab, den Inderlighed, den dybe Resignation og den brændende Tro, som laa i dette Blik, kunde gennemtrænge det danske Folk, saa kunde en Vandringsmand derovre ved Grænsen begynde at tro paa en Regeneration hos det danske Folk, hos det Folk, som aldrig er interessant ved sin Opblussen i Øjeblikket, som kan være saa forunderlig svagt gennem lange Tiders selvfortærende Hvile, og som kan rejse sig, stærkere end

noget andet, mere paalidelig i sin Kraft, og kæmpe og lide i heltemodig Enfold gennem trange og truende Timer — fordi det da kaster sit frønnede Ved fra sig, som Offer paa Haabets brændende Vagtblus.

UNIVERSITY OF MICHIGAN

3 9015 02452 0424

